

Vergaderjaar 2024–2025

27 923

Werken in het onderwijs

Nr. 511

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 25 april 2025

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de brief van 20 december 2024 over over Hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo (Kamerstuk 27 923, nr. 498).

De vragen en opmerkingen zijn op 19 februari 2025 aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voorgelegd. Bij brief van 24 april 2025 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Bromet

Adjunct-griffier van de commissie,
Arends

Inhoud

I	Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
	Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie	2
	Inbreng van de leden van de VVD-fractie	4
	Inbreng van de leden van de NSC-fractie	5
	Inbreng van de leden van de D66-fractie	7
	Inbreng van de leden van de BBB-fractie	8
	Inbreng van de leden van de CDA-fractie	9
	Inbreng van de leden van de SGP-fractie	9
	Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie	11
II	Reactie van de Minister en Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	11

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de onderhavige hoofdlijnenbrief. Zij zien het lerarentekort als één van de grote problemen van het Nederlandse onderwijs in deze tijd en zijn zich bewust dat dit lerarentekort scholen ongelijk treft, zodat scholieren op sommige basisscholen door lesuitval of door inzet van onbevoegde docenten minder (goed) onderwijs krijgen en dezen daardoor al op jonge leeftijd een achterstand oplopen die hun toekomstkansen ernstig schaadt. Zij vrezen echter dat de situatie er niet echt beter op wordt met de beoogde differentiatie van de pabo in nieuwe losse opleidingen voor het jonge en het oudere kind. Als de beoogde differentiatie al een component gaat vormen van de uitvoering van de motie van het lid Pijpelink, die de regering vroeg om een minstens vijftien jaar durend noodplan tegen het lerarentekort¹, dan mogen zij toch hopen dat er daarnaast véél belangrijkere componenten in dit noodplan aan bod komen. Wat de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie betreft zou het beter werken om het vak van leraar aantrekkelijker te maken door leraren meer zeggenschap te geven op de werkvloer, papierwerk terug te dringen en de arbeidsvoorwaarden te verbeteren. Wat ondernemen de beide bewindslieden op deze punten?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie achten het essentieel dat een leraar in het basisonderwijs zich bewust is van de gehele ontwikkeling van een kind in de basisschoolperiode, van vier tot twaalf jaar oud. Dit geeft deze leraar immers de mogelijkheid om in te spelen op de specifieke behoeften van leerlingen en hen optimaal te ondersteunen in hun ontwikkeling. Het creëren van gescheiden opleidingsroutes en het ontbreken van kennis over de gehele leerlijn belemmert deze integrale benadering. Dit menen ook de onderwijsvakbonden AOb en CNV Onderwijs, de schoolleiders, verenigd in de AVS², de PO-Raad, de Vereniging Hogescholen en het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs, blijkens hun brief d.d. 17 januari 2025³. Kennelijk heeft de beoogde differentiatie in twee leerroutes maar bitter weinig draagvlak in het onderwijsveld. Op welke wijzen willen de Minister en Staatssecretaris tegemoetkomen aan de bezwaren die leven in het onderwijsveld?

¹ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 60

² AVS: Algemene Vereniging van Schoolleiders

³ Brief 2025D01530.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie begrijpen dat veel meesters kinderen op een andere manier weerbaar maken dan de meeste juffen en ze daarmee voor jongens wel eens een rolmodel zijn. Als dit een rechtvaardiging vormt om meer mannen te interesseren voor de pabo-opleiding, dan betekent dit nog niet per se dat er moet worden gekozen voor differentiatie in nieuwe losse opleidingen voor het jonge en het oudere kind. Welke andere mogelijkheden hebben de Minister en Staatssecretaris overwogen? Hebben de Minister en Staatssecretaris ook overwogen om juist ruimte te geven voor ontdekking binnen de opleiding, in plaats van te snel te splitsen in verschillende richtingen, zodat een pabostudent de gelegenheid krijgt om eventueel ook te ontdekken dat hij lesgeven aan jongere kinderen bij nader inzien veel leuker vindt dan verwacht, zoals gebeurt bij de pabo van de Driestar Hogeschool? Wat kunnen zij zeggen over de pabo van de Hogeschool Utrecht die op andere manieren de pabo aantrekkelijker maakt voor mannen en waar het aandeel mannelijke studenten 23% bedraagt⁴?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen wat de Minister en Staatssecretaris kunnen melden over de resultaten van de stichting meer personeel in het onderwijs (www.endanbenjeleraar.nl), die actief werkt aan het werven van pabostudenten door bijvoorbeeld op beroepsbeurzen aanwezig te zijn en door mensen de mogelijkheid te bieden om een uur in de klas mee te draaien? Blijkt deze aanpak mannen op een laagdrempelige manier kennis te laten maken met het onderwijs? Deze leden constateren dat veel mannen die aan de pabo beginnen, de opleiding voortijdig verlaten, vaak omdat ze achteraf ontdekken dat het lesgeven toch niet is wat ze ervan hadden verwacht. Is de Minister bereid om een onderzoek te laten doen naar mogelijke oorzaken en naar manieren om het behoud van mannelijke studenten te verbeteren?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie lezen in de onderhavige brief dat slechts 13% van de leraren in het primair onderwijs man is, maar dat dit ook internationaal speelt en in de OESO gemiddeld 83% van de leraren in het primair onderwijs vrouw is en binnen de EU 86%. In welke landen in de EU en/of de OESO is nu al sprake van een differentiatie in losse opleidingen voor het jonge en het oudere kind en wat zijn daar de percentages mannen en vrouwen die in het primair onderwijs voor de klas staan?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen in hoeverre in Nederland bij de keuze van mannen voor het lerarenberoep de Wet van Sullerot⁵ een belangrijke verklaring vormt. Biedt dit dan ook geen andere perspectieven voor de mogelijkheden om meer mannen te interesseren voor het lerarenberoep? Kunnen de Minister en Staatssecretaris ook reflecteren op wetenschappelijk onderzoek⁶ dat erop wijst dat je de pabo pas echt specifiek aantrekkelijker maakt voor mannen, door je onder andere te richten op de status van het beroep en tegen het gebrek aan specialistenrollen?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen eveneens welke oplossingen de bewindspersonen voor ogen staan bij de extra organisatorische problemen die het splitsen van de bevoegdheden voor school-

⁴ «Pabo «splitsen»? Slecht idee, vindt directeur Luycx» in *Trajectum Online*, 4 februari 2025 (<https://www.hu.nl/nieuws/pabo-splitsen-slecht-idee-vindt-directeur-luycx>).

⁵ Evelyn Sullerot: *Histoire et sociologie du travail féminin*, 1968.

⁶ Jan van Tartwijk, Douwe Beijaard en Martine van Rijswijk: *Whitepaper Lerarentekorten. Over oorzaken, beleid en oplossingen*, 4 april 2023 (https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/427915/2023_04_van_Tartwijk_Beijaard_van_Rijswijk_Whitepaper_Lerarentekorten.pdf?sequence=1).

leiders met zich meebrengt. Hoe moeten scholen die in combinatie met het bestaande lerarentekort opvangen? Als bijvoorbeeld een schoolleider een vacature plaatst voor een leerkracht voor groep 4, dan mag deze straks alleen lesgeven aan groep 1, 2, 3 en 4. Als een jaar later de leerkracht van groep 7 weggaat, kan die onderbouwleerkracht niet naar groep 7. Kwalificeert de Staatssecretaris dit niet als een zeer onhandige constructie? Onderkent zij niet dat breed opgeleide leraren, ongeacht hun geslacht, nodig blijven?

Klopt het beeld dat het zo'n € 200.000 kost om een pabo-curriculum te herzien? Bestaan er aanwijzingen dat de pabo's nog zo'n bedrag ergens op de plank hebben liggen? Hoeveel middelen wil het kabinet er anders voor vrijmaken, zo vragen deze leden.

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo. Deze leden zijn blij dat de regering de motie van het lid De Kort c.s.⁷ voortvarend ter hand heeft genomen en bezig is met een wetsvoorstel om twee pabo-specialisaties mogelijk te maken, zoals ook afgesproken in het hoofdlijnenakkoord en regeerprogramma.

Wat deze leden betreft zorgt een gesplitste pabo voor een bredere aantrekkingskracht van de opleiding, zowel voor mannen als vrouwen. Zij vragen hoe het wetsvoorstel differentiatie pabo past in het bevorderen van de toestroom en interesse van mannen voor werk in het basisonderwijs. Zij vragen hoe er uitvoering gegeven wordt aan de motie van het lid Ceder c.s.⁸ over meer mannen voor de klas en hoe dit wetsvoorstel daaraan bijdraagt.

Daarnaast zorgt splitsing volgens deze leden ook voor meer focus in het curriculum, wanneer de opleiding niet meer tot een lesbevoegdheid voor de gehele breedte van het primair onderwijs hoeft op te leiden. Deze leden blijven van mening dat hiermee ook meer ruimte komt voor onderwijs in basisvaardigheden. Zij vragen het kabinet daarop te reflecteren.

Huidige inzet op leeftijdsprofilering brede pabo

De leden van de VVD-fractie lezen maar horen ook veel terug dat er op pabo's al gewerkt wordt met leeftijdsprofilering waarbij pabostudenten kunnen kiezen voor een focus op het jonge dan wel het oude kind. Tegelijkertijd lezen deze leden de constatering van de Staatssecretaris dat deze leeftijdsprofilering onvoldoende leidt tot het verhogen van de instroom. Deze leden vinden het wenselijk om alle mogelijkheden tot het verhogen van de instroom bij de pabo's te benutten en vragen hoe het wetsvoorstel differentiatie pabo daaraan bij gaat dragen, bovenop hetgeen nu al kan en gedaan wordt.

Mogelijk maken van nieuwe opleidingen voor het jonge en oudere kind

De leden van de VVD-fractie constateren dat dit wetstraject eerder is doorlopen en eind 2020 ter internetconsultatie is gepubliceerd. Een veelgehoorde reactie toen en ook nu is de doorlopende leerlijn, zo weten deze leden, waarbij critici noemen dat leraren met een smalle bevoegdheid essentiële kennis over deze leerlijn zouden missen. De leden

⁷ Kamerstuk 27 923, nr. 473.

⁸ Kamerstuk 27 923, nr. 467

van de VVD-fractie vragen of en hoe dat bij deze nieuwe wetgeving ondervangen wordt. Hoe kijkt het kabinet aan tegen het advies om overlappende splitsing te maken tussen de smalle bevoegdheid en opleiding zoals geadviseerd door de landelijke expertisecentra? Ziet het kabinet mogelijkheden voor bepaalde eisen aan lesmateriaal om een eventuele lacune te vullen dan wel overbruggen in de kennis over de verschillen tussen het oudere en jongere kind?

De leden van de VVD-fractie lezen dat het kabinet bewust niet kiest voor tracks in pabo-opleidingen omdat dit onvoldoende ruimte geeft om van de huidige opleiding af te wijken. Zij vragen dat nader te duiden. Deze leden zouden een snellere realisatie, gezien de huidige tekorten, aanmoedigen. Kan het kabinet schetsen tegen welke belemmeringen er hier aangelopen wordt?

Betrokkenheid onderwijsveld

De leden van de VVD-fractie zijn blij met de geschetste nauwe betrokkenheid van het onderwijsveld bij deze wetgeving en moedigen dat aan. Zij vragen of er in de gesprekken met het veld al gelukt is om tot een bredere consensus te komen over een uniforme leeftijdsgrens en vooropleidingseisen en zo nee, hoe deze gesprekken lopen.

De leden van de VVD-fractie vragen eveneens of er ook gesproken wordt met (aankomende) pabostudenten en geïnteresseerde scholieren om te toetsen wat daar de behoeften, zorgen en gedachten zijn. Op welke manier krijgt dit vorm? Deze leden zijn benieuwd of scholieren aangeven eerder voor een pabo-opleiding te zouden kiezen als er een aparte opleiding voor het jonge en oude kind bestaat en zien uit naar de resultaten van het beschreven onderzoek.

Ontwikkeling kennisbases en opleidingen

De leden van de VVD-fractie lezen dat een instelling die een aparte opleiding voor het jonge en/of oudere kind wil starten een aanvraag tot accreditatie moet doen. Zij vragen in hoeverre dit geldt voor reeds geaccrediteerde pabo-scholen en of zij eenzelfde traject van twee jaar moeten doorlopen.

Inbreng van de leden van de NSC-fractie

De leden van de NSC-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo en hebben daarover een aantal opmerkingen en vragen.

De leden van de NSC-fractie lezen over een stijging van de instroom in de pabo. Zij vragen, gezien het tekort aan mannelijke leraren in het primair onderwijs, welk aandeel hiervan man is. Is er ook een stijging van het aantal mannen dat zich heeft ingeschreven in de pabo? Zo ja, zijn zij ook in aandeel van de totale instroom toegenomen? Zijn hier cijfers over bekend? Deze leden zijn ook benieuwd naar wat nu precies de omvang van lerarentekort in het po⁹ is en welke definitie van «tekort» daarbij gehanteerd wordt.

De leden van de NSC-fractie lezen verder dat de huidige breedte van de opleidingen sommigen mogelijk afschrikt die zich juist graag willen richten op één doelgroep. Het introduceren van nieuwe pabo-opleidingen met een exclusieve focus op deze doelgroepen zou mogelijk een effectief

⁹ po: primair onderwijs

instrument zijn om nieuwe mensen voor het primair onderwijs te enthousiasmeren. Tegelijkertijd is een veelgehoorde zorg dat een gedifferentieerd opleidingsaanbod zal leiden tot verminderde inzetbaarheid van leerkrachten. Hoe kijken de bewindspersonen tegen deze zorg aan?

De leden van de NSC-fractie merken op dat het effect van een gedifferentieerd pabo-aanbod op de inzetbaarheid in belangrijke mate afhankelijk is van de vraag of aankomende studenten die nu een voorkeur hebben voor de bestaande brede opleiding anders zouden kiezen, mocht er een gedifferentieerd alternatief voorhanden zijn. Alleen in dat laatste geval leidt differentiatie tot verminderde inzetbaarheid ten opzichte van de huidige situatie, omdat studenten die anders voor de brede opleiding zouden kiezen dat in het nieuwe scenario niet meer zouden doen (maar daarentegen voor smalle bevoegdheid zouden kiezen). In het andere geval zou een differentiatie juist een geheel nieuwe doelgroep mobiliseren die in de huidige situatie geheel geen interesse heeft in de pabo. Ten opzichte van de huidige situatie zou het laatste scenario dus tot een vermeerderde (zij het niet een ideale) inzetbaarheid leiden. Hebben de bewindspersonen deze verschillende scenario's voor ogen en hebben zij in beeld wat het effect zal zijn van differentiatie op studenten die nu voor de pabo kiezen in de huidige brede vorm?

Aansluitend op het voorgaande vragen de leden van de NSC-fractie wat het verwachte effect is van een differentiatie op het stelsel van pabo-instellingen als geheel. Bestaat er een risico dat sommige instellingen meer voordeel uit een differentiatie halen dan andere instellingen, bijvoorbeeld omdat ze er qua middelen beter voorstaan en hoe groot is dit risico? Is het mogelijk dat differentiatie tot een waterbed-effect leidt en dat deze zelfs van dusdanige omvang is dat het voortbestaan van kwetsbaardere instellingen daarbij onder druk komt te staan? Zo ja, hoe kijken de bewindspersonen aan tegen deze mogelijkheid en welke maatregelen hebben zij voor ogen om daarmee om te gaan?

De leden van de NSC-fractie lezen dat het kabinet van oordeel is dat het verdiepen van de leeftijdsprofilering weliswaar een positieve ontwikkeling is die evenwel nog onvoldoende effect lijkt te hebben. Deze leden vragen hoe groot dat effect nu dan is.

De leden van de NSC-fractie lezen dat het kabinet op dit moment wacht op de resultaten van een onderzoek naar hoeveel aankomende studenten eventueel geïnteresseerd zijn in het volgen van een gespecialiseerde opleiding met een smallere bevoegdheid. Klopt het dat deze resultaten een rol gaan spelen in de besluitvorming over of er wel of geen wettelijke basis voor nieuwe opleidingen zal komen? Zo ja, hoe groot moet de interesse zijn om al dan niet tot nieuwe wetgeving over te gaan?

Een gedifferentieerde pabo zou als gevolg hebben dat naast een «brede bevoegdheid» er ook een «smalle bevoegdheid» komt. De leden van de NSC-fractie merken daarbij op dat de studielast in beide gevallen hetzelfde blijft en dat vertegenwoordigers van de beroepsgroep hier vraagtekens bij zetten, net als deze leden. Hoe beoordelen deze bewindspersonen dat het behalen van een smalle bevoegdheid eenzelfde studielast zou vereisen als het behalen van een brede bevoegdheid?

De leden van de NSC-fractie merken tot slot op dat, zoals in de belisnota te lezen valt, het CDHO¹⁰ twijfels heeft over de doelmatigheid van de voorgestelde nieuwe pabo-opleidingen, omdat de huidige brede opleiding

¹⁰ CDHO: De Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs

al voorziet in de arbeidsmarktbehoefte en dat er dus een risico is dat instellingen geen goedkeuring krijgen mochten zij een aanvraag indienen voor het opstarten van een gedifferentieerde opleiding. Kunnen de bewindspersonen hier een reactie op geven?

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met enige verbazing kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief. In een brief vol ingebouwde onzekerheden en zonder enige deugdelijke analyse of rationale proberen de bewindspersonen achteraf een politiek besluit te onderbouwen, dat moeilijk te onderbouwen is. Zonder in te gaan op de probleemstelling en daaruit logisch volgende oplossingen. Deze leden hebben grote vraagtekens bij de probleemanalyse, de proportionaliteit van het voorstel en de onderliggende rationale.

De leden van de D66-fractie merken op dat de bewindspersonen allerlei voorzichtige bewoordingen gebruiken, zoals «mogelijke oorzaken» voor een weinig diverse instroom en de breedte van de opleiding die «mogelijk afschrikt». Als zij zo weinig zekerheid hebben over de oorzaken, waarom dan toch zo'n ingrijpende wijziging? Deze leden missen een heldere probleemanalyse, gevolg door een oplossing en een bijpassende rationale. De onderwijsgeschiedenis leert dat ingrijpende wijzigingen stevig onderbouwd moeten worden met een deugdelijke probleemanalyse. Zijn de bewindspersonen het daarmee eens en vinden zij dat dit hier het geval is? Deze leden lezen echter geen enkele onderbouwing noch rationale voor de voorliggende wijziging. Welk exact beleidsdoel heeft het kabinet voor ogen? Welk onderzoek of evaluatie heeft de Minister om te constateren dat het huidige specialisatiemodel niet voldoende werkt? Welk onderzoek heeft het kabinet om aan te tonen dat dit dé maatregel is om een meer diverse instroom te realiseren? Welke rationale heeft de Minister om niet in te zetten op meer proportionele maatregelen, zoals bijvoorbeeld de bekendheid van het huidige specialisatiemodel? Deze leden lezen in de brief dat de Minister stelt dat het verdiepen van de leeftijdsprofilering binnen de pabo een positieve ontwikkeling is, maar dat het onvoldoende leidt tot het verhogen en verbreden van de instroom. Zij vragen welke doelstellingen er gekoppeld zijn aan het verdiepen van de leeftijdsprofilering en wanneer die behaald zouden moeten zijn. Zij vragen bovendien welke evaluatie heeft aangetoond dat de instroom momenteel onvoldoende is toegenomen naar aanleiding van de leeftijdsprofilering, en wat dan wél «voldoende» is.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister van mening is dat «voor mannen geldt dat zij zich over het algemeen meer aangetrokken voelen tot het geven van onderwijs aan de bovenbouw». Zij vragen of de Minister deze claim kan onderbouwen. Slaat dit op de 1,3 procentpunt uit het onderzoek van Qompas uit 2018? De leden vragen hoeveel mensen deze stijging van 1,3 procentpunt in absolute aantallen zouden zijn. De leden merken op dat de Minister spreekt over «een kleine extra groep». Hoe groot is deze groep precies en acht de Minister het proportioneel om ondoelmatige opleidingen toe te voegen aan het stelsel voor «een kleine extra groep»? Bovendien lezen deze leden in het onderzoek van Qompas uit 2018 dat «de aparte analyse voor mannen en vrouwen laat zien dat specialisatie bij zowel mannen als vrouwen geen effect heeft op de intentie om leraar in het po te worden» (p. 24). Hoe reflecteert de Minister hierop? Bovendien laat onderzoek zien dat nieuwe, smalle, opleidingen juist ook bestaande opleidingen kunnen kannibaliseren. Welke toename in leraren verwacht het kabinet concreet, met inachtneming van deze kannibalisatie?

De leden van de D66-fractie merken op dat uit de beslisnota bij de brief blijkt dat zowel de CDHO en de NVAO¹¹ geen voorstander zijn van het voorstel. Het CDHO twijfelt of de kabinetsplannen door een macrodoelmatigheidstoets komen. Is de Minister bereid om vooraf aan het CDHO-advies te vragen op het gebied van macrodoelmatigheid, alvorens een intensief juridisch traject te starten waarna de nieuwe opleidingen mogelijk niet door de macrodoelmatigheidstoets komen? Hoe reflecteert de Minister op het standpunt van de CDHO dat smalle opleidingen niet door de macrodoelmatigheidstoets komen?

De leden van de D66-fractie hebben vragen bij de proportionaliteit van de voorgestelde maatregelen. Zij denken dat de energie beter is besteed aan maatregelen waarvan er tenminste enigszins is aangetoond dat het effect heeft op het aantal leraren voor de klas. Zo noemen (potentiële) leraren bijvoorbeeld het salaris, de werkdruk en het gebrek aan doorgroeimogelijkheden. Kan de Minister een op onderzoek gebaseerde top tien geven van redenen waarom afzonderlijk mannen en vrouwen toch geen leraar willen worden? Welke alternatieve maatregelen zijn volgens de Minister denkbaar om hierop in te spelen?

Tot slot vragen de leden van de D66-fractie in hoeverre het voorstel steun heeft bij de onderwijssector. Zij merken op dat AOOb, CNV, AVS, PO-Raad, VH¹² en LOBO¹³ allemaal tegen het voorstel zijn. Hoe reflecteert de Minister hierop? Denkt de Minister dat het zinvol is om een voorstel door te voeren waar niemand voor is? De leden merken bovendien op dat de Minister in het vorig schriftelijk overleg over dit onderwerp stelt: «We vinden het van groot belang om de beroepsgroep actief te betrekken in dit traject.». Hoe zijn leraren betrokken geweest bij de hoofdlijnenbrief? Vindt de Minister het nog steeds van groot belang om de beroepsgroep actief te betrekken, en zo ja, wat doet het kabinet met de (terecht) bijzonder negatieve reactie van de AOOb op de hoofdlijnenbrief?

Inbreng van de leden van de BBB-fractie

De leden van de BBB-fractie hebben kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo. De leden hebben hier enkele vragen en opmerkingen over.

Een lid van de BBB-fractie was eerder medeondertekenaar van een motie die om de splitsing vroeg. Deze leden zijn voor het aantrekken van een zo divers mogelijke groep om het lerarentekort tegen te gaan en om te zorgen voor rolmodellen voor alle leerlingen. Eén van de mogelijke oorzaken voor de te kleine instroom is het imago van het lerarenberoep en de opleiding. Voor mannen geldt dat zij zich over het algemeen meer aangetrokken voelen tot het geven van onderwijs aan de bovenbouw. De huidige breedte van de opleiding schrikt hen mogelijk af. Deze leden zijn dus blij dat er nu werk van wordt gemaakt.

De leden van de BBB-fractie hebben vragen bij de voorgestelde uitwerking van het wetsvoorstel en het vervolgtraject. Een overweging in de motie was dat er reeds een wetsvoorstel werd voorbereid om de splitsing van bevoegdheden binnen de pabo mogelijk te maken. De regering werd dan ook verzocht vaart te maken met het wetsvoorstel. De uitwerking in de hoofdlijnenbrief lijkt echter uit te gaan van een heel nieuw traject. Graag ontvangen deze leden hier een reactie op.

¹¹ NVAO: Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

¹² VH: Vereniging van Hogescholen

¹³ LOBO: het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs

Een ander argument voor een splitsing van de pabo is dat naar het idee van de leden van de BBB-fractie kleuters in psychologisch opzicht te vaak benaderd worden als jonge schoolkinderen. Hierbij dan ook de vraag of er in het verdere traject specifieke aandacht kan worden gegeven aan de ontwikkelingsfase van kleuters, bijvoorbeeld door de Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) te betrekken. Tot slot vragen de leden van de BBB-fractie of de aanbevelingen uit het door ResearchNed uitgevoerde onderzoek «Meer Meesters» kunnen worden meegenomen bij de verdere uitwerking.

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de hoofdlijnen-brief en hebben hierover nog enkele vragen. Deze leden constateren dat in het veld flinke bezwaren leven ten aanzien van het voorstel om de pabo te splitsen. Deze bezwaren zijn deels principiële en deels praktisch van aard. De principiële bezwaren gaan onder andere over dat het belangrijk is dat de leraar zich bewust is van de gehele ontwikkeling van een kind tussen vier en twaalf jaar en hierover kennis heeft. Praktische bezwaren zien onder andere op het feit dat het kan leiden tot minder mobiliteit, kleinere contracten, mogelijke problemen bij vervanging, het feit dat studenten tijdens de opleiding of tijdens hun werkzame leven erachter kunnen komen dat ze toch liever een andere leeftijdsgroep lesgeven, de kosten, en het feit dat er al mogelijkheden bestaan om je als leraar of student te specialiseren. Deze leden vragen of de Minister deze bezwaren herkent en deelt, en of hij op deze bezwaren afzonderlijk wil reageren. Ook vragen deze leden welke verwachte voordelen de Minister hier tegenover zet en of hij deze verwachte voordelen wil onderbouwen.

Inbreng van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief. Deze leden hechten aan een zorgvuldig traject en zij hebben daarom nog een aantal vragen.

De leden van de SGP-fractie vragen hoe de bewindslieden reageren op de kritiek van het onderwijsveld dat het voorstel niet zou bijdragen aan een hogere instroom en een meer diverse populatie. Hoe zijn deze stellingen te verenigen met eerdere onderzoeken die aangaven dat een verdergaande specialisatie volgens een behoorlijk deel van de aspirant-studenten wel een overwegend positief effect zou hebben?

De leden van de SGP-fractie zouden graag meer inzicht krijgen in hoeverre het voorstel daadwerkelijk tot en forse beperking van de mobiliteit binnen basisscholen zou leiden. Deze leden constateren dat het al geruime tijd geleden is dat een onderzoek is gedaan naar de mobiliteit van het personeel (Regioplan, 2011). Het onderzoek liet echter nog veel vragen open, onder andere doordat een specifieke focus op het onderscheid tussen kleutergroepen en hogere groepen ontbrak. Kunnen de bewindslieden meer en actueler zicht bieden op de gevolgen voor de mobiliteit en zijn zij bereid te laten onderzoeken in hoeverre leraren daadwerkelijk meerdere keren tijdens hun loopbaan overstappen van kleutergroepen naar hogere groepen?

De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre de bewindslieden op basis van het onderzoek van Kompas uit 2018 en andere onderzoeksgegevens over de voorkeuren van scholieren en studenten de indruk heeft dat het inzetten op verdergaande specialisatie het investeren waard is. Kunnen zij toelichten waarom het onderwijsveld op basis van deze gegevens juist kritisch is over de meerwaarde?

De leden van de SGP-fractie vragen of de bewindslieden inzichtelijk kunnen maken hoeveel opleidingen de kleuterstage als een verplicht onderdeel hanteren en in hoeverre studenten mogelijkheden om af te wijken. Welke mogelijkheden zien de bewindslieden om reeds binnen het bestaande model, al dan niet vooruitlopend op het voorstel, meer keuzevrijheid voor studenten te bieden. Hoe kunnen met de instellingen, gelet op de resultaten uit de inventarisatie van Divers voor de klas (juli 2024), afspraken worden gemaakt om waar nodig concreet vooruitgang te boeken?

De leden van de SGP-fractie vragen of de bewindslieden kunnen bevestigen dat ook binnen de voorgestelde splitsing leraren altijd ook kennis moeten hebben van de ontwikkeling van leerlingen tijdens de volledige basisschoolperiode, zodat onder andere de aansluiting voldoende geborgd is en het gesprek over onderwijskwaliteit binnen het team op niveau gevoerd kan worden.

De leden van de SGP-fractie vragen waarom een nader onderzoek is verricht naar de leeftijdsgrens voor splitsing, terwijl binnen de huidige specialisaties en de brede en bestendige onderwijspraktijk de grens van zeven jaar een duidelijk einde van de kleuterfase markeert. Vinden de bewindslieden ook dat een verhoging van deze grens, het leggen van de cesuur tussen groep 4 en 5, de essentie van het voorstel ondermijnt en begrijpen zij het onbegrip in het onderwijsveld hierover? Gaan zij bij de uitwerking van het voorstel ook het advies van de Onderwijsraad uit 2018 betrekken (Ruim baan voor leraren)?

De leden van de SGP-fractie vinden het belangrijk dat het onderwijs in de laagste leeftijdsgroepen voldoende toegesneden is op de specifieke ontwikkelingsfase van kleuters. Deze leden wijzen op de suggestie van de WSK om in een proefproject met een aantal scholen ervaring op te doen met het zogeheten ontwikkelingsvolgend en voorwaardenscheppend onderwijs en de resultaten op kwalitatieve wijze in beeld te brengen. Deze leden vragen of de bewindslieden bereid zijn in gesprek met de WSK te verkennen hoe een dergelijk onderzoeksproject met een groep scholen kan worden uitgevoerd ter ondersteuning van de voorgenomen plannen. De leden van de SGP-fractie vragen welke overwegingen de bewindslieden hebben om af te wijken van de adviezen van de NVAO en het CDHO om juist wel te kiezen voor tracks in plaats van afzonderlijke opleidingen. Hoe reageren zij op de conclusie uit de tweede tussenevaluatie van de pilots dat vraagtekens te plaatsen zijn bij de levensvatbaarheid van afzonderlijke opleidingen? Deze leden vragen de bewindslieden ook in te gaan op het bezwaar van de instellingen dat de wijzigingen tot hoge kosten en veel bureaucratie gaan leiden als het gaat om de toets op doelmatigheid. Welke ondersteuning bieden zij hierbij, inhoudelijk en financieel? Hoe willen zij waarborgen dat het een volwaardige keuze is voor instellingen om wel of geen afzonderlijke opleidingen aan te bieden en dat oneigenlijke concurrentie hierbij niet de drijvende kracht wordt?

De leden van de SGP-fractie vragen waarom de bewindslieden ten aanzien van kleuters en bovenbouw geen differentiatie in nadere vooropleidingseisen willen toepassen, terwijl de vaardigheden voor deze groepen wezenlijk verschillen. Waarom zien zij in het rapport van de expertisecentra geen aanleiding om dit juist nader te overwegen? Op welke inhoudelijk overwegingen berust bijvoorbeeld de keuze om ten aanzien van rekenen dezelfde eisen toe te passen op de leraar die enkel verantwoordelijk is voor het onderwijs aan kleuters en degenen die in groep 8 geacht wordt het niveau van de onderbouw van het voortgezet onderwijs te bedienen?

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief over het wetsvoorstel differentiatie pabo. Deze leden hebben enkele vragen.

De leden van de ChristenUnie-fractie juichen maatregelen toe die bevorderen dat meer mannen ervoor kiezen om meester te worden én om meester te blijven, maar zijn sceptisch over het plan om de pabo te splitsen. Deze leden kijken dan ook met belangstelling uit naar de resultaten van het onderzoek waaruit moet blijken hoeveel extra studenten de gespecialiseerde opleidingen zouden aantrekken, maar zien ook de bezorgde reacties uit de sector. Zo merkt de sector op dat splitsing van de pabo juist het lerarentekort zou kunnen vergroten. Tevens zou het creëren van gescheiden opleidingsroutes het moeilijker maken voor leraren om zich bewust te zijn van de gehele ontwikkeling van een kind in de basisschoolperiode. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de Minister of uit onderzoek blijkt of deze zorgen terecht zijn en zo ja, hoe de Minister op deze onderzoeken reflecteert. Mocht hier geen onderzoek naar zijn gedaan, is de Minister bereid om deze bezwaren alsnog te onderzoeken?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in de rapportage «Inventarisatie maatregelen «mannen op de pabo» dat de inzet van peers en rolmodellen alsmede de begeleiding in de inductiefase de twee maatregelen zijn uit het ResearchNed-rapport die het minst worden uitgevoerd. De leden vinden verdere opvolging van deze aanbevelingen van belang. Welke stappen is de Minister van plan op deze punten te zetten?

Tevens lezen de leden van de ChristenUnie-fractie in de genoemde rapportage dat het opvolgen van de aanbevelingen uit het ResearchNed-rapport niet hebben geleid tot een toename van de instroom en van het studiesucces van mannelijke studenten op de pabo en bevelen verder onderzoek aan. Is de Minister bereid om deze aanbeveling op te volgen en verder onderzoek uit te laten voeren? Zo nee, waarom niet?

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn blij met de vervolgstappen die de Alliantie Divers voor de klas zet om meer mannen voor de klas te krijgen. De leden vragen of er al eens een werkbezoek en/of gesprek heeft plaatsgevonden met de Minister en Staatssecretaris met de Alliantie. Zo nee, zijn ze bereid dat alsnog te doen?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen tenslotte in de genoemde rapportage dat slechts 10% van de pabo's die mee hebben gedaan aan de rapportage een kwantitatieve doelstelling geeft. Deze leden merken op dat de aangenomen motie van het lid Ceder c.s.¹⁴ de regering oproept om in overleg met onderwijsorganisaties een concreet doel voor te stellen en zien dus dat er voor de Minister nog wel wat werk aan de winkel is. Kan de Minister toezeggen om vóór het zomerreces van 2025 aan de Kamer concrete afspraken en een concreet doel te presenteren? Als hij dat niet kan, vragen de leden de Minister om deze traagheid te verklaren. Het is immers inmiddels bijna een jaar geleden dat de genoemde motie is aangenomen.

II Reactie van de Minister en Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de onderhavige hoofdlijnenbrief. Zij zien het lerarentekort als één van de grote problemen van het Nederlandse onderwijs in deze tijd

¹⁴ Kamerstuk 27 923, nr. 467

en zijn zich bewust dat dit lerarentekort scholen ongelijk treft, zodat scholieren op sommige basisscholen door lesuitval of door inzet van onbevoegde docenten minder (goed) onderwijs krijgen en dezen daardoor al op jonge leeftijd een achterstand oplopen die hun toekomstkansen ernstig schaadt. Zij vrezen echter dat de situatie er niet echt beter op wordt met de beoogde differentiatie van de pabo in nieuwe losse opleidingen voor het jonge en het oudere kind. Als de beoogde differentiatie al een component gaat vormen van de uitvoering van de motie van het lid Pijpelink, die de regering vroeg om een minstens vijftien jaar durend noodplan tegen het lerarentekort, dan mogen zij toch hopen dat er daarnaast véél belangrijkere componenten in dit noodplan aan bod komen. Wat de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie betreft zou het beter werken om het vak van leraar aantrekkelijker te maken door leraren meer zeggenschap te geven op de werkvloer, papierwerk terug te dringen en de arbeidsvoorwaarden te verbeteren. Wat ondernemen de beide bewindslieden op deze punten?

Het mogelijk maken van gespecialiseerde opleidingen voor het jonge en oudere kind is niet de enige maatregel die we nemen in het kader van het lerarentekort. Op dit moment werken we ook aan een Herstelplan, waarin de genoemde thema's aan bod komen. Zoals beschreven in de hoofdlijnenbrief Herstelplan kwaliteit onderwijs¹⁵ die november jl. aan uw Kamer is verzonden, focust het Herstelplan zich op drie overkoepelende thema's. Het gaat daarbij om 1) «goed onderwijs voor elk kind: inzetten op lezen, schrijven en rekenen», 2) «goed en voldoende onderwijspersoneel voor ieder kind» en 3) «randvoorwaarden voor goed onderwijs: bekostiging en veilige leeromgeving». In het thema «goed en voldoende onderwijspersoneel», zal er expliciet aandacht zijn voor de inspraak van leraren en het stimuleren van een aantrekkelijke arbeidsorganisatie door onder meer inzet op het verlagen van de werkdruk en door het verbeteren van het ontwikkel- / loopbaanperspectief van leraren. De komende periode zal de Staatssecretaris het Herstelplan verder uitwerken in concrete maatregelen en uw Kamer hierover voor de zomer informeren. Aanvullend hierop heeft de Staatssecretaris uw Kamer eerder ook toegezegd te werken aan een wetsvoorstel «zeggenschap leraren en schoolleiders».

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie achten het essentieel dat een leraar in het basisonderwijs zich bewust is van de gehele ontwikkeling van een kind in de basisschoolperiode, van vier tot twaalf jaar oud. Dit geeft deze leraar immers de mogelijkheid om in te spelen op de specifieke behoeften van leerlingen en hen optimaal te ondersteunen in hun ontwikkeling. Het creëren van gescheiden opleidingsroutes en het ontbreken van kennis over de gehele leerlijn belemmert deze integrale benadering. Dit menen ook de onderwijsvakbonden AOb en CNV Onderwijs, de schoolleiders, verenigd in de AVS, de PO-Raad, de Vereniging Hogescholen en het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs, blijkens hun brief d.d. 17 januari 2025. Kennelijk heeft de beoogde differentiatie in twee leerroutes maar bitter weinig draagvlak in het onderwijsveld. Op welke wijzen willen de Minister en Staatssecretaris tegemoetkomen aan de bezwaren die leven in het onderwijsveld?

We onderschrijven het belang dat leraren zicht hebben op de gehele ontwikkeling van het kind in de basisschoolleeftijd. Ook voor leraren met een smallere bevoegdheid, opgeleid aan een gespecialiseerde opleiding voor het jonge of oudere kind, is het belangrijk dat zij op hoofdlijnen kennis hebben van de ontwikkeling die kinderen binnen de gehele basisschool doormaken. We kunnen ons dan ook voorstellen dat de opleiding voor het jonge of oude kind voor een deel overeenkomt met het

¹⁵ Kamerstukken II 2024/25, 31 293, nr. 762.

curriculum van de bestaande brede pabo-opleiding. Aanvullend daarop hebben leraren met een smalle bevoegdheid meer diepgaande kennis van de ontwikkeling van kinderen binnen de gekozen leeftijdsgroep. Daarnaast geldt voor de smallere bevoegdheid dat deze betrekking heeft op vijf groepen, een substantieel deel van de acht groepen op de basisschool. Omdat de huidige brede opleiding blijft bestaan zullen er ook in de toekomst leraren zijn met een brede bevoegdheid. De verwachting is dat binnen schoolteams leraren met elkaar aanvullende kennis en ervaring, breed of smaller bevoegd, zullen samenwerken. Het voorstel om opleidingen mogelijk te maken voor het jonge en het oudere kind naast de bestaande brede opleidingen, is één van de maatregelen om de pabo mogelijk aantrekkelijker te maken voor een meer diverse doelgroep en zo de instroom mogelijk te verhogen met studenten die zich direct vanaf de start van de opleiding in de gekozen leeftijdsgroep wil specialiseren mogelijk te verhogen.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie begrijpen dat veel meesters kinderen op een andere manier weerbaar maken dan de meeste juffen en ze daarmee voor jongens wel eens een rolmodel zijn. Als dit een rechtvaardiging vormt om meer mannen te interesseren voor de pabo-opleiding, dan betekent dit nog niet per se dat er moet worden gekozen voor differentiatie in nieuwe losse opleidingen voor het jonge en het oudere kind. Welke andere mogelijkheden hebben de Minister en Staatssecretaris overwogen? Hebben de Minister en Staatssecretaris ook overwogen om juist ruimte te geven voor ontdekking binnen de opleiding, in plaats van te snel te splitsen in verschillende richtingen, zodat een pabostudent de gelegenheid krijgt om eventueel ook te ontdekken dat hij lesgeven aan jongere kinderen bij nader inzien veel leuker vindt dan verwacht, zoals gebeurt bij de pabo van de Driestar Hogeschool? Wat kunnen zij zeggen over de pabo van de Hogeschool Utrecht die op andere manieren de pabo aantrekkelijker maakt voor mannen en waar het aandeel mannelijke studenten 23% bedraagt?

De Alliantie Divers voor de Klas werkt samen met lerarenopleidingen aan het verbeteren van de diversiteit en inclusie binnen deze opleidingen door gericht te werven. Te denken valt dan bijvoorbeeld aan wervingsteksten gericht op o.a. mannen en het inzetten van mannelijke studenten bij voorlichtingsactiviteiten. Het voorstel om gespecialiseerde opleidingen voor het jonge en oudere kind mogelijk te maken, is één van de aanvullende maatregelen om de pabo aantrekkelijker te maken en zo mogelijk de instroom te verhogen van een meer diverse doelgroep van studenten die zich direct vanaf de start van de opleiding in de gekozen leeftijdsgroep wil specialiseren. De huidige brede pabo-opleiding blijft bestaan. Voor studenten van deze opleiding is het mogelijk om zich breed te oriënteren op de verschillende leeftijdsgroepen en pas in de loop van hun opleiding de keuze te maken voor een specialisatie in het jonge of oudere kind. Uiteraard hangt de aantrekkelijkheid van de pabo samen met de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep. Zodoende wordt er stevig ingezet op het verhogen van de aantrekkelijkheid van het beroep. Denk daarbij aan het verlagen van de werkdruk, het verhogen van het salaris en het bieden van ontwikkelingskansen, of aan de landelijke campagne leraren waarmee we het beroep in een positief en realistisch daglicht zetten.

Landelijke cijfers laten zien dat gemiddeld 25% van de studenten bij de instroom op de pabo man is. In het geval van de Hogeschool Utrecht wordt een «Leraar Basisonderwijs (pabo) – Sportklas» aangeboden, naast de reguliere pabo. Het is ons bekend dat een dergelijk sportklastraject aantrekkelijk is onder mannen en daarmee voor een verhoging van de mannelijke instroom zorgt. Dit is ook één van de successen die benoemd

is in de «Inventarisatie maatregelen «mannen op de pabo», die interessant kan zijn voor andere pabo's.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen wat de Minister en Staatssecretaris kunnen melden over de resultaten van de stichting meer personeel in het onderwijs (www.endanbenjeleraar.nl), die actief werkt aan het werven van pabostudenten door bijvoorbeeld op beroepsbeurzen aanwezig te zijn en door mensen de mogelijkheid te bieden om een uur in de klas mee te draaien? Blijkt deze aanpak mannen op een laagdrempelige manier kennis te laten maken met het onderwijs?

«En dan ben je leraar» is het landelijke vacatureplatform van de gezamenlijke christelijk-reformatorische scholen in het basis- en voortgezet onderwijs. De doelgroep bestaat zowel uit jonge mensen, als uit zij-instromers. De stichting werkt veel samen met scholen, waar vol wordt ingezet op voorlichting. Afgelopen jaar hebben 40 leerlingen zich opgegeven, waarvan 20 zich hebben aangemeld voor de pabo. Het initiatief zal gaan vallen onder de landelijke onderwijsregio *Progressus*. Op de website kunnen geïnteresseerden zich aanmelden om een uurtje voor de klas te staan om te kijken of het beroep iets voor hen is. Dit soort initiatieven juichen we uiteraard toe. Het maakt het op een laagdrempelige manier mogelijk om kennis te maken met het leraarschap, het is moeilijk te zeggen of dit op een structurele wijze als laagdrempelig wordt gezien.

Deze leden constateren dat veel mannen die aan de pabo beginnen, de opleiding voortijdig verlaten, vaak omdat ze achteraf ontdekken dat het lesgeven toch niet is wat ze ervan hadden verwacht. Is de Minister bereid om een onderzoek te laten doen naar mogelijke oorzaken en naar manieren om het behoud van mannelijke studenten te verbeteren?

We merken dat het thema meer mannen en diversiteit voor de klas goed onder de aandacht is gebracht en breed wordt onderschreven in het onderwijs. Daarbij constateren we ook dat er enige tijd overheen gaat voordat resultaten zichtbaar zijn. We gaan daarom nu eerst in beeld brengen welke invloed de genomen maatregelen binnen de Alliantie Divers voor de Klas, de gelanceerde OCW campagne leraren, de inspanningsafspraken die gemaakt gaan worden en de specifieke aandacht binnen de onderwijsregio's hebben op het aandeel mannelijke studenten. Vervolgens kan worden beoordeeld of aanvullend onderzoek nodig is. Over de voortgang en resultaten zullen wij de Kamer informeren via de brieven die we twee keer per jaar sturen over de voortgang van de lerarenstrategie.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie lezen in de onderhavige brief dat slechts 13% van de leraren in het primair onderwijs man is, maar dat dit ook internationaal speelt en in de OESO gemiddeld 83% van de leraren in het primair onderwijs vrouw is en binnen de EU 86%. In welke landen in de EU en/of de OESO is nu al sprake van een differentiatie in losse opleidingen voor het jonge en het oudere kind en wat zijn daar de percentages mannen en vrouwen die in het primair onderwijs voor de klas staan?

Het percentage mannen en vrouwen werkzaam in het primair onderwijs laat zich tussen landen niet eenvoudig vergelijken. De voor Nederland gerapporteerde percentages hebben betrekking op de gehele basisschool, leraren werkzaam in groep 1 tot en met 8. Dit terwijl voor de meeste andere landen geldt dat gerapporteerde percentages betrekking hebben op het primair onderwijs aan kinderen in de leeftijd vanaf 6 of 7 jaar, dat

doorgaans duurt tot de leeftijd van 10 tot 12 jaar¹⁶. In de Nederlandse databases registreren we of leraren op een basisschool werken, maar niet voor welke klas ze staan. Het Nederlandse percentage mannen in het basisonderwijs is 12,7%, net iets lager dan het Europese gemiddelde van 14,4%; dit is in Nederland dus inclusief de groepen 1 en 2.

In de meeste andere Europese landen, zoals blijkt uit een quickscan van informatie ontsloten door het Europese netwerk Eurydice¹⁷, wordt in vergelijking met Nederland een strikter onderscheid gemaakt tussen pre-primair en primair onderwijs waarbij de grens doorgaans ligt op de leeftijd van 6 of 7 jaar. Pre-primair onderwijs betreft meestal niet alleen de kleuterleeftijd maar ook jongere kinderen. Het betekent doorgaans ook dat er aparte opleidingen zijn ingericht voor pre-primair en primair onderwijs, waarvan het niveau waarop opleidingen worden aangeboden van elkaar kan verschillen. Dat geldt zowel voor landen met een meer dan gemiddeld percentage vrouwen werkzaam in het primair onderwijs, zoals Italië en Tsjechië, als voor landen met een minder dan gemiddeld percentage vrouwen werkzaam in het primair onderwijs, zoals Denemarken en Noorwegen.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen in hoeverre in Nederland bij de keuze van mannen voor het lerarenberoep de Wet van Sullerot een belangrijke verklaring vormt. Biedt dit dan ook geen andere perspectieven voor de mogelijkheden om meer mannen te interesseren voor het lerarenberoep? Kunnen de Minister en Staatssecretaris ook reflecteren op wetenschappelijk onderzoek dat erop wijst dat je de pabo pas echt specifiek aantrekkelijker maakt voor mannen, door je onder andere te richten op de status van het beroep en tegen het gebrek aan specialistenrollen?

Of de Wet van Sullerot toepasbaar is op het onderwijs is moeilijk eenduidig te zeggen. Feit is dat het imago en de status van het onderwijs de afgelopen decennia is teruggelopen. Onderzoek uit 2017¹⁸ laat zien dat het beroep van basisschoolleraar in aanzien is afgenomen sinds 1980 en op de beroepenprestigeladder van plek 42 naar 69 is gedaald. De Onderwijsraad heeft in 2020 geconcludeerd¹⁹ dat het ontbreken van mannelijke rolmodellen invloed kan hebben op de beroepskeuzes van jongens en meiden. In dat opzicht is de huidige segregatie binnen het lerarenberoep een punt van zorg. Onbewust krijgen kinderen en jongeren de boodschap mee dat werken in het (basis)onderwijs vooral iets is voor vrouwen en niet voor mannen. De bestaande genderstereotypen onder leerlingen en studenten worden hierdoor verder versterkt (Onderwijsraad, p.73). Ook de lerarentekorten kunnen een negatief effect hebben op het imago. Daarom zijn de salarissen van leerkrachten verhoogd en wordt er ingezet op professionaliseringsmogelijkheden van leerkrachten, waaronder via de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL). In januari 2025 is de landelijke campagne «werken met de toekomst»

¹⁶ De International Standard Classification of Education 2011 is de internationale onderwijsclassificatie van de UNESCO. Niveau 0, specifiek categorie 02 betreft het pre-primair onderwijs in Nederland bestaande uit kinderopvang, voorschoolse educatie en groep 1 en 2 van het (speciaal) basisonderwijs. Niveau 1 betreft het primair onderwijs in Nederland bestaande uit groep 3 tot 8 van de basisschool. In de Nederlandse basisschool komen niveau 0 en 1 van de ISCED derhalve samen, inclusief de huidige brede opleiding van leraren tot een bevoegdheid om te werken in groep 1 tot en met 8. Zie voor meer informatie: <https://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-isced>.

¹⁷ Zie voor meer informatie: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems>.

¹⁸ Talis en Cörvers, F., Mommers, A., Van der Ploeg, S. & Sapulete, S. (2017). Status en imago van de leraar in de 21ste eeuw. Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Maastricht en Ecorys, Rotterdam.

¹⁹ « Een verkenning van sekseverschillen in het onderwijs », Onderwijsraad, Den Haag, oktober 2020.

gelanceerd met als doel om werken in het onderwijs in een positief en realistisch daglicht te stellen. De boodschap is dat werken in het onderwijs betekenisvol is, je een serieus salaris verdient en je de kans hebt om je te blijven ontwikkelen. We weten uit onderzoek dat het salaris van leraren wordt onderschat²⁰ en dat er ook onterechte beelden leven over de ontwikkelmogelijkheden.²¹ Deze beelden helpen niet bij het imago, daarom richt de campagne zich hierop.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen eveneens welke oplossingen de bewindspersonen voor ogen staan bij de extra organisatorische problemen die het splitsen van de bevoegdheden voor schoolleiders met zich meebrengt. Hoe moeten scholen die in combinatie met het bestaande lerarentekort opvangen? Als bijvoorbeeld een schoolleider een vacature plaatst voor een leerkracht voor groep 4, dan mag deze straks alleen lesgeven aan groep 1, 2, 3 en 4. Als een jaar later de leerkracht van groep 7 weggaat, kan die onderbouwleerkracht niet naar groep 7. Kwalificeert de Staatssecretaris dit niet als een zeer onhandige constructie? Onderkent zij niet dat breed opgeleide leraren, ongeacht hun geslacht, nodig blijven?

Met dit wetsvoorstel willen wij leraren in spe aanspreken die een voorkeur hebben voor het lesgeven aan een specifieke leeftijdsgroep binnen het basisonderwijs en die daardoor op dit moment niet voor de huidige brede opleiding zouden kiezen. Op deze manier kan het bijdragen aan een (op termijn) groter lerarencorps. Zoals beschreven in de hoofdlijnenbrief, hebben de landelijke expertisecentra jonge kind en po-vo een voorstel gedaan voor de leeftijdsafbakening resulterende in een gedeeltelijk overlappende bevoegdheid. We nemen dit advies over, wat resulteert in een bevoegdheid voor het jonge kind waarmee leraren mogen lesgeven aan groep 1 tot en met 5, en een bevoegdheid voor het oudere kind voor lesgeven aan groep 4 tot en met 8. Dit zorgt ervoor dat de gespecialiseerde leraren aan vijf van de acht groepen van de basisschool les mogen geven. Met het blijven bestaan van de brede pabo én de inzet van het huidige, breed bevoegde lerarencorps heeft en houdt een school ook leraren in dienst die breed inzetbaar zijn. Een schoolteam bestaat zo uit leraren met verschillende expertises en bevoegdheden.

Klopt het beeld dat het zo'n € 200.000 kost om een pabo-curriculum te herzien? Bestaan er aanwijzingen dat de pabo's nog zo'n bedrag ergens op de plank hebben liggen? Hoeveel middelen wil het kabinet er anders voor vrijmaken, zo vragen deze leden.

Het bedrag van € 200.000 is een grofmazige inschatting gemaakt door vertegenwoordigers van de opleidingen en betreft het totale proces van de ontwikkeling van een nieuwe opleiding, inclusief alle daarbij te doorlopen processen. De daadwerkelijke kosten voor het herzien van een curriculum is van vele factoren afhankelijk, waaronder de mate waarin gebruik kan worden gemaakt van het curriculum van de bestaande brede pabo-opleiding waarvan een leeftijdspecialisatie ook onderdeel uitmaakt. Met het wetsvoorstel wordt het voor instellingen mogelijk om gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind in te richten. Het is vervolgens aan instellingen zelf of zo'n opleiding wordt ingericht en aangeboden. De instelling zal daarbij de afweging maken hoe de kosten voor de ontwikkeling en (duurzame) instandhouding van de nieuwe

²⁰ Rapportage Beeldvorming beloning leraren. Onderzoeksproject OCW Onderwijscommunity. MWM2 (2024). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/10/25/rapportage-beeldvorming-beloning-leraren>

²¹ Gedragsonderzoek. Ideate (2023): «Heb jij er wel eens over nagedacht om leraar te worden?». <https://www.aanpaklerarentekort.nl/documenten/rapporten/2023/06/22/eindrapportage-ideate>

opleiding(en) zich tot elkaar verhouden. Zoals bij elke nieuwe opleiding is de instelling zelf verantwoordelijk voor de kosten die verbonden zijn aan het starten van een nieuwe opleiding.

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo. Deze leden zijn blij dat de regering de motie van het lid De Kort c.s. voortvarend ter hand heeft genomen en bezig is met een wetsvoorstel om twee pabo-specialisaties mogelijk te maken, zoals ook afgesproken in het hoofdlijnenakkoord en regeerprogramma. Wat deze leden betreft zorgt een gesplitste pabo voor een bredere aantrekkingskracht van de opleiding, zowel voor mannen als vrouwen. Zij vragen hoe het wetsvoorstel differentiatie pabo past in het bevorderen van de toestroom en interesse van mannen voor werk in het basisonderwijs.

We hebben onderzoeksbureau Qompas gevraagd de intentie van havo- en vwo-scholieren en mbo 4-studenten om de lerarenopleiding voor het basisonderwijs te volgen te onderzoeken. Allereerst is de algemene vraag gesteld of de respondenten zouden overwegen om de lerarenopleiding voor het basisonderwijs te volgen. Daarnaast zijn 4 verschillende vignetten voorgelegd, waarbij studenten is gevraagd in hoeverre zij bereid zouden zijn om onder de verschillende voorwaarden (brede of smalle bevoegdheid; vroege of late specialisatie in jonge dan wel oude kind) een lerarenopleiding voor het basisonderwijs te volgen. We zien dat de interesse in alle voorgelegde opleidingsvarianten (brede en smalle bevoegdheid; vroege of late specialisatie) zowel bij havo- en vwo-scholieren als bij mbo 4-studenten toeneemt ten opzichte van de initiële interesse die aan het begin van het onderzoek is gemeten. Dit kan volgens Qompas waarschijnlijk worden verklaard door het feit dat de vignetten bij iedere variant extra informatie geven over de inhoud van de verschillende varianten en dat de opleidingen met deze extra informatie de scholieren en studenten meer aanspreken.

Voor de bestaande opleiding (brede bevoegdheid, specialisatie in jaar 3) geldt dat 27,3% van de havo-scholieren aangeeft zeker wel of waarschijnlijk wel de intentie te hebben om deze opleiding te willen volgen. Datzelfde geldt voor 22,2% van de vwo-scholieren en 22,2% van de mbo 4-studenten. In vergelijking hiermee is de belangstelling voor een gespecialiseerde opleiding die leidt tot een smalle bevoegdheid fors lager. Het gaat om een afname van bijna twee derde onder havo/vwo scholieren en een afname van meer dan de helft onder mbo 4-studenten in de intentie om een lerarenopleiding basisonderwijs te gaan doen. Deze forse daling van de intentie door een smalle bevoegdheid is vrijwel gelijk voor mannen als voor vrouwen, zowel voor havo- en vwo-scholieren als voor mbo 4-studenten. Voor de nieuwe gespecialiseerde opleiding (smallere bevoegdheid, specialisatie in jaar 1) geeft 13,8 van de havo-scholieren aan zeker wel of waarschijnlijk wel de intentie te hebben om de opleiding in deze vorm te willen volgen. Datzelfde geldt voor 7,8% van de vwo-scholieren en 12,5% van de mbo 4-studenten.

Tegelijkertijd is er een beperkte groep respondenten die aangeeft geen positieve intentie (misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet) te hebben om een brede opleiding te volgen, en verschuift naar een positieve intentie (waarschijnlijk wel of zeker wel) als ze de mogelijkheid hebben om een gespecialiseerde opleiding vanaf het eerste jaar te doen die recht geeft op een smalle bevoegdheid. Het gaat om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft

naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep vormt (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen. Op basis van dit onderzoek kunnen vanwege de steekproefgrootte en vele antwoordopties geen uitspraken worden gedaan over eventuele verschillen tussen mannen en vrouwen.

Zij vragen hoe er uitvoering gegeven wordt aan de motie van het lid Ceder c.s. over meer mannen voor de klas en hoe dit wetsvoorstel daaraan bijdraagt.

Onze inspanningen zijn erop gericht het percentage van 13% mannen in het onderwijs te verhogen. Gemiddeld is 16% van de docenten in primair onderwijs van de OESO-landen man. De sociale partners onderkennen dat er actie nodig is en willen hier ook verantwoordelijkheid in nemen, maar zien geen heil in een concreet streefcijfer. We willen daarom met een inspanningsverplichting tussen LOBO (Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs), bevoegde gezagsorganen (vertegenwoordigers van) schoolbesturen, onderwijsregio's en OCW gaan werken. Deze optie kan ook op steun rekenen vanuit het veld. Op basis van de inspanningsverplichting kan dit jaarlijks in de trendrapportage en in de Kamerbrief lerarenstrategie worden opgenomen.

Er worden acties en aandachtspunten geformuleerd door de sociale partners, die passen bij de verschillende fases in de (studie)loopbaan van een student (instroom, doorstroom, uitstroom, behoud). Het is van belang dat alle spelers (opleidingen, schoolbesturen en onderwijsregio's) een rol krijgen en worden betrokken. Concrete voorbeelden van dergelijke afspraken die gemaakt kunnen worden, zijn dat lerarenopleidingen samen met opleidingsscholen werk maken van het verhogen van het studieresultaat van de mannelijke student, dat het beroepsbeeld verbeterd, dat er diversiteit in toetsvormen wordt aangeboden, dat voorlichtingen op middelbare scholen optimaliseren en dat er wordt gewerkt aan een inclusief werkklimaat zowel tijdens de stage als tijdens de inductiefase.

Daarnaast zorgt splitsing volgens deze leden ook voor meer focus in het curriculum, wanneer de opleiding niet meer tot een lesbevoegdheid voor de gehele breedte van het primair onderwijs hoeft op te leiden. Deze leden blijven van mening dat hiermee ook meer ruimte komt voor onderwijs in basisvaardigheden. Zij vragen het kabinet daarop te reflecteren.

Zoals november jl. beschreven in onze antwoorden²² op de vragen uit het verslag van een schriftelijk overleg over dit onderwerp, stelt de VVD-fractie terecht dat smallere opleidingen ruimte kunnen bieden voor meer focus op basisvaardigheden, met vakinhoud, vakdidactiek en pedagogiek gericht op de specifieke leeftijdsgroep. Met geluiden over een overvol curriculum van lerarenopleidingen zien wij dit dan ook als een kans voor hogescholen en universiteiten om focus te kunnen aanbrengen en zich te richten op de kern van het beroep. Het is daarbij wel van belang dat dit ook tot uiting komt in de specifieke bekwaamheidseisen en bijbehorende bevoegdheden. De bekwaamheidseisen vormen een belangrijk wettelijk kader voor de opleidingen om op basis daarvan hun eindtermen en curricula vorm te geven. Ook blijft het van belang dat leraren die binnen een gespecialiseerde opleiding worden opgeleid tot een smallere bevoegdheid voldoende zicht houden op de doorlopende leerlijn van kinderen gedurende de gehele basisschoolleeftijd.

²² Kamerstukken II 2024/25, 27 923, nr. 496.

De leden van de VVD-fractie lezen maar horen ook veel terug dat er op pabo's al gewerkt wordt met leeftijdsprofilering waarbij pabostudenten kunnen kiezen voor een focus op het jonge dan wel het oude kind. Tegelijkertijd lezen deze leden de constatering van de Staatssecretaris dat deze leeftijdsprofilering onvoldoende leidt tot het verhogen van de instroom. Deze leden vinden het wenselijk om alle mogelijkheden tot het verhogen van de instroom bij de pabo's te benutten en vragen hoe het wetsvoorstel differentiatie pabo daaraan bij gaat dragen, bovenop hetgeen nu al kan en gedaan wordt.

We willen alles op alles zetten om nieuwe doelgroepen te enthousiasmeren voor de lerarenopleiding voor het basisonderwijs. Uit het meest recente onderzoek van Kompas, dat bijgevoegd is bij deze beantwoording, blijkt dat een kleine groep aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet te kiezen voor de bestaande brede opleiding, maar waarschijnlijk wel of zeker wel voor de nieuwe gespecialiseerde opleiding. Het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen. Zoals benoemd, kunnen er op basis van dit onderzoek vanwege de steekproefgrootte en vele antwoordopties geen uitspraken worden gedaan over eventuele verschillen tussen mannen en vrouwen. Wij beschouwen deze groep als de potentiële extra studenten waarvoor we alles op alles gaan zetten om hen te werven voor het volgen van een opleiding tot leraar basisonderwijs.

Voor de bestaande opleiding (brede bevoegdheid, specialisatie in jaar 3) geldt dat 27,3% van de havo-scholieren aangeeft zeker wel of waarschijnlijk wel de intentie te hebben om deze opleiding te willen volgen. Datzelfde geldt voor 22,2% van de vwo-scholieren en 22,2% van de mbo 4-studenten. In vergelijking hiermee is de belangstelling voor een gespecialiseerde opleiding die leidt tot een smalle bevoegdheid fors lager. Het gaat om een afname van bijna twee derde onder havo/vwo scholieren en een afname van meer dan de helft onder mbo 4-studenten in de intentie om een lerarenopleiding basisonderwijs te gaan doen. Deze forse daling van de intentie door een smalle bevoegdheid is vrijwel gelijk voor mannen als voor vrouwen, zowel voor havo- en vwo-scholieren als voor mbo 4-studenten. Voor de nieuwe gespecialiseerde opleiding (smallere bevoegdheid, specialisatie in jaar 1) geeft 13,8% van de havo-scholieren aan zeker wel of waarschijnlijk wel de intentie te hebben om de opleiding in deze vorm te willen volgen. Datzelfde geldt voor 7,8% van de vwo-scholieren en 12,5% van de mbo 4-studenten. Het is belangrijk dat de huidige brede-opleiding blijft bestaan. Ook hier geldt dat er op basis van dit onderzoek vanwege de steekproefgrootte en vele antwoordopties geen uitspraken kunnen worden gedaan over eventuele verschillen tussen mannen en vrouwen.

De leden van de VVD-fractie constateren dat dit wetstraject eerder is doorlopen en eind 2020 ter internetconsultatie is gepubliceerd. Een veelgehoorde reactie toen en ook nu is de doorlopende leerlijn, zo weten deze leden, waarbij critici noemen dat leraren met een smalle bevoegdheid essentiële kennis over deze leerlijn zouden missen. De leden van de VVD-fractie vragen of en hoe dat bij deze nieuwe wetgeving ondervangen wordt. Hoe kijkt het kabinet aan tegen het advies om overlappende splitsing te maken tussen de smalle bevoegdheid en opleiding zoals geadviseerd door de landelijke expertisecentra? Ziet het

kabinet mogelijkheden voor bepaalde eisen aan lesmateriaal om een eventuele lacune te vullen dan wel overbruggen in de kennis over de verschillen tussen het oudere en jongere kind?

Om passende ondersteuning te kunnen bieden aan leerlingen is het van belang dat elke leraar in het primair onderwijs zicht heeft op de doorgaande leerlijn van de basisschool. In de nieuwe opleidingen voor het jonge en oudere kind zal dan ook nog steeds aandacht moeten worden geschonken aan de doorgaande leerlijn van groep 1 t/m 8. Voor de gespecialiseerde opleidingen geldt daarnaast dat het van belang is om aandacht te hebben voor de aansluiting op de ontwikkeling van kinderen voordat zij naar de basisschool gaan en de aansluiting op het voortgezet onderwijs. Wij nemen het voorstel van de landelijke expertisecentra rond de leeftijdsafbakening en een gedeeltelijk overlappende bevoegdheid over. Voor het jonge kind om les te geven aan groep 1 tot en met 5, en voor het oudere kind om les te geven aan groep 4 tot en met 8. Hiermee wordt er zowel recht gedaan aan het feit dat kinderen zich niet op eenzelfde manier en in eenzelfde tempo ontwikkelen, als aan het belang van zicht op de gehele ontwikkeling van kinderen in de basisschoolleeftijd.

De expertisecentra hebben hun notitie aangevuld en daarmee antwoord gegeven op de vraag hoe doorgaande ontwikkelingslijnen gewaarborgd kunnen worden waarbij de aangrenzende fases, de voorschoolse periode en de overgang naar het voortgezet onderwijs, meegenomen worden. Ook is nader ingegaan op de verdeling van de studiepunten binnen de gespecialiseerde opleidingen. De aangevulde notitie van de expertisecentra zullen wij gelijktijdig met de beantwoording van dit schriftelijk overleg aan de Kamer doen toekomen.

De kwaliteit van de opleidingen is door ons accreditatiestelsel geborgd. De opleidingen zijn zelf verantwoordelijk voor de inhoud van het curriculum en bepalen zelfstandig welke lesmaterialen worden gebruikt. Het staat opleidingen uiteraard vrij om hier zelf, of eventueel in gezamenlijkheid, kwaliteitskaders voor te ontwikkelen.

De leden van de VVD-fractie lezen dat het kabinet bewust niet kiest voor tracks in pabo-opleidingen omdat dit onvoldoende ruimte geeft om van de huidige opleiding af te wijken. Zij vragen dat nader te duiden. Deze leden zouden een snellere realisatie, gezien de huidige tekorten, aanmoedigen. Kan het kabinet schetsen tegen welke belemmeringen er hier aangelopen wordt?

In motie De Kort c.s.²³ wordt verzocht om, naast de bestaande, brede opleiding, twee nieuwe pabo-opleidingen die leiden tot gespecialiseerde bevoegdheden in te richten. Eerder is het scenario van verschillende tracks binnen één pabo-opleiding verkend. Uitgangspunt daarbij is dat de bekwaamheidseisen en eindtermen voor alle tracks gelijk dienen te zijn. Dit sluit onvoldoende aan bij de doelstelling van het inrichten van gespecialiseerde opleidingen die opleiden tot van elkaar te onderscheiden bevoegdheden op basis van de daarbij behorende bekwaamheidseisen. Het inrichten van losse gespecialiseerde opleidingen biedt meer ruimte om diepgaande, specialistische kennis over de gekozen doelgroep aan te bieden.

De leden van de VVD-fractie zijn blij met de geschetste nauwe betrokkenheid van het onderwijsveld bij deze wetgeving en moedigen dat aan. Zij vragen of er in de gesprekken met het veld al gelukt is om tot een

²³ Kamerstukken II 2023/24, 27 923, nr. 473.

breder consensus te komen over een uniforme leeftijdsgrens en vooropleidingseisen en zo nee, hoe deze gesprekken lopen.

In reactie op de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo van december 2024 en het commissiedebat van januari 2025 (Kamerstuk 27 923, nr. 509) hebben verschillende onderwijsorganisaties hun bezwaren tegen smallere bevoegdheden en gespecialiseerde opleidingen kenbaar gemaakt: een brede consensus is er daarmee op dit moment (nog) niet. Uiteraard blijven we in gesprek met vertegenwoordigers van het werkveld over de vormgeving en uitvoering van het wetsvoorstel. Wat de leeftijdsgrens betreft, zullen wij het eerdergenoemde voorstel van de landelijke expertisecentra overnemen. Zoals benoemd in de hoofdlijnenbrief van afgelopen december²⁴, komt er geen differentiatie in de bijzondere nadere vooropleidingseisen. Dit is ook waartoe het onderwijsveld in eerdere gesprekken heeft opgeroepen.

De leden van de VVD-fractie vragen eveneens of er ook gesproken wordt met (aankomende) pabostudenten en geïnteresseerde scholieren om te toetsen wat daar de behoeften, zorgen en gedachten zijn. Op welke manier krijgt dit vorm? Deze leden zijn benieuwd of scholieren aangeven eerder voor een pabo-opleiding te zouden kiezen als er een aparte opleiding voor het jonge en oude kind bestaat en zien uit naar de resultaten van het beschreven onderzoek.

We hebben de interesse van havo- en vwo-scholieren en mbo 4-studenten gemeten in een vignettenonderzoek dat is uitgevoerd door Qompas. Voor het tweede deel van de vraag verwijzen we u naar de antwoorden die we op de voorgaande vragen hebben geformuleerd.

De leden van de VVD-fractie lezen dat een instelling die een aparte opleiding voor het jonge en/of oudere kind wil starten een aanvraag tot accreditatie moet doen. Zij vragen in hoeverre dit geldt voor reeds geaccrediteerde pabo-scholen en of zij eenzelfde traject van twee jaar moeten doorlopen.

Het is de wens van de meerderheid van uw Kamer dat er aparte gespecialiseerde opleidingen komen die opleiden voor een smallere bevoegdheid voor het lesgeven aan het jonge of oudere kind. Voor het besluit over de realisatie en bekostiging van deze nieuwe opleidingen volgen we de reguliere procedures inclusief de bijbehorende termijnen. Met de uitvoering van een toets nieuwe opleiding borgen we de kwaliteit van de nieuwe opleidingen, zoals we dat voor alle nieuwe opleidingen doen. Dit is in het belang van zowel de aankomende studenten als het onderwijsveld waar zij later werkzaam in zullen zijn.

Inbreng van de leden van de NSC-fractie

De leden van de NSC-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo en hebben daarover een aantal opmerkingen en vragen. De leden van de NSC-fractie lezen over een stijging van de instroom in de pabo. Zij vragen, gezien het tekort aan mannelijke leraren in het primair onderwijs, welk aandeel hiervan man is. Is er ook een stijging van het aantal mannen dat zich heeft ingeschreven in de pabo? Zo ja, zijn zij ook in aandeel van de totale instroom toegevoegd? Zijn hier cijfers over bekend?

²⁴ Kamerstukken II 2024/25, 27 923, nr. 498

De instroom in de pabo is de afgelopen jaren gestegen. Van ruim 5.100 eerstejaars studenten in 2015 naar bijna 7.900 in 2024. Alleen in 2020 was er met 9.660 eerstejaars een hogere instroom. Deze uitschieter is te verklaren doordat de coronapandemie een effect heeft gehad op de studiekeuze. Het aandeel mannen ten opzichte van alle eerstejaarsstudenten is de afgelopen jaren vrij stabiel rond de 25%. In 2024 hebben bijna 2000 mannen zich ingeschreven op de pabo. Dit is in absolute zin een hoger aantal dan in voorgaande jaren, met uitzondering van de uitschieter in 2020. Het totale aandeel mannen blijft echter ongeveer gelijk.

Deze leden zijn ook benieuwd naar wat nu precies de omvang van lerarentekort in het po is en welke definitie van «tekort» daarbij gehanteerd wordt.

Het lerarentekort in het po bedraagt landelijk momenteel 8,1% ofwel 7700 FTE aan leraren. Onder de tekorten verstaan we zowel openstaande vacatures als verborgen tekorten. Van de 8,1% is 6,6% een zogenaamd verborgen tekort. Verborgten tekorten zijn tekorten waarvoor uit nood een tijdelijke alternatieve oplossing is gevonden. Het tekort in de G5 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Almere) bedraagt 15,8%, waarbij 16% van de scholen aangeeft geen tekorten te hebben en 17% van de scholen aangeeft te kampen met tekorten groter dan 30%. Het tekort buiten de G5 bedraagt 6,6%. 53% van deze scholen geeft aan geen tekorten te hebben en 3% heeft een tekort groter dan 30%.

De leden van de NSC-fractie lezen verder dat de huidige breedte van de opleidingen sommigen mogelijk afschrikt die zich juist graag willen richten op één doelgroep. Het introduceren van nieuwe pabo-opleidingen met een exclusieve focus op deze doelgroepen zou mogelijk een effectief instrument zijn om nieuwe mensen voor het primair onderwijs te enthousiasmeren. Tegelijkertijd is een veelgehoorde zorg dat een gedifferentieerd opleidingsaanbod zal leiden tot verminderde inzetbaarheid van leerkrachten. Hoe kijken de bewindspersonen tegen deze zorg aan?

De afgestudeerden van de gespecialiseerde opleiding voor het jonge of oudere kind zullen inderdaad minder breed inzetbaar zijn dan de afgestudeerden van de brede opleiding. De studenten die bewust kiezen voor een gespecialiseerde opleiding hebben naar verwachting een sterke voorkeur voor het werken met één van de twee leeftijdsgroepen. Deze leraren zullen dan ook waarschijnlijk niet ingezet willen worden voor een groep waar zij niet voor hebben gekozen. Uit het recente onderzoek van Qompas blijkt dat de meeste studiekeuzers, van alle opleidingsniveaus, een voorkeur houden voor een brede opleiding en zal het werkveld dus voor een groot deel blijven bestaan uit leraren die breed inzetbaar zijn. Een school kan bestaan uit een groep afgestudeerden van een gespecialiseerde pabo en de brede pabo.

De leden van de NSC-fractie merken op dat het effect van een gedifferentieerd pabo-aanbod op de inzetbaarheid in belangrijke mate afhankelijk is van de vraag of aankomende studenten die nu een voorkeur hebben voor de bestaande brede opleiding anders zouden kiezen, mocht er een gedifferentieerd alternatief voorhanden zijn. Alleen in dat laatste geval leidt differentiatie tot verminderde inzetbaarheid ten opzichte van de huidige situatie, omdat studenten die anders voor de brede opleiding zouden kiezen dat in het nieuwe scenario niet meer zouden doen (maar daarentegen voor smalle bevoegdheid zouden kiezen). In het andere geval zou een differentiatie juist een geheel nieuwe doelgroep mobiliseren die in de huidige situatie geheel geen interesse heeft in de pabo. Ten opzichte

van de huidige situatie zou het laatste scenario dus tot een vermeerderde (zij het niet een ideale) inzetbaarheid leiden. Hebben de bewindspersonen deze verschillende scenario's voor ogen en hebben zij in beeld wat het effect zal zijn van differentiatie op studenten die nu voor de pabo kiezen in de huidige brede vorm?

Uit het onderzoek van Qompas blijkt dat er een groep respondenten is die aangeeft waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding, maar ook waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Dit is de groep die nu voor de bestaande brede opleiding kiest, maar later mogelijk voor een gespecialiseerde opleiding kiest. Het gaat daarbij om 10,2% van de havo-scholieren, 5,5% van de vwo-scholieren en 8,4% van de mbo 4-studenten.

Het onderzoek bevat ook resultaten waaruit blijkt in hoeverre we met deze gespecialiseerde opleiding scholieren of studenten zouden kunnen aanspreken die hebben aangegeven niet geïnteresseerd te zijn in de opleiding zoals deze er nu uit ziet. Er is een groep respondenten die aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding te volgen en waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Deze groep beschouwen we als de potentiële extra studenten die de nieuwe opleiding kan aantrekken, het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen.

Aansluitend op het voorgaande vragen de leden van de NSC-fractie wat het verwachte effect is van een differentiatie op het stelsel van pabo-instellingen als geheel. Bestaat er een risico dat sommige instellingen meer voordeel uit een differentiatie halen dan andere instellingen, bijvoorbeeld omdat ze er qua middelen beter voorstaan en hoe groot is dit risico? Is het mogelijk dat differentiatie tot een waterbed-effect leidt en dat deze zelfs van dusdanige omvang is dat het voortbestaan van kwetsbaardere instellingen daarbij onder druk komt te staan? Zo ja, hoe kijken de bewindspersonen aan tegen deze mogelijkheid en welke maatregelen hebben zij voor ogen om daarmee om te gaan?

Het wetsvoorstel regelt de mogelijkheid voor instellingen om gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind in te richten. Het is vervolgens aan instellingen om te beslissen of ze van deze mogelijkheid gebruik maken. Zoals ook voor andere nieuwe opleidingen geldt is het aannemelijk dat instellingen bij het maken van deze afweging de kosten voor de ontwikkeling en (duurzame) instandhouding van de nieuwe opleiding(en) in ogenschouw zullen nemen. Het is op voorhand niet te bepalen welke afwegingen instellingen daarbij maken en welk effect de afzonderlijke keuze van de ene instelling op de andere instelling heeft. Instellingen die lerarenopleidingen aanbieden werken binnen regionale allianties onder andere samen aan een passend onderwijsaanbod. Wij moedigen instellingen aan om binnen de regionale allianties ook de inrichting van gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind te bespreken en de samenwerking op te zoeken zodat het uiteindelijk in elke regio mogelijk wordt om een gespecialiseerde opleiding te volgen.

De leden van de NSC-fractie lezen dat het kabinet van oordeel is dat het verdiepen van de leeftijdsprofilering weliswaar een positieve ontwikkeling is die evenwel nog onvoldoende effect lijkt te hebben. Deze leden vragen hoe groot dat effect nu dan is.

Al geruime tijd, in ieder geval vanaf 2013, wordt door pabo's, al dan niet in specifieke pilots, gewerkt aan de vormgeving en versterking van de leeftijdsspecialisaties binnen de opleiding. In 2018, 2021 en 2022²⁵ is over de evaluatie van deze ontwikkeling en de specifieke pilots gerapporteerd. Uit deze evaluaties blijkt onder andere dat de leeftijdsspecialisatie bijdraagt aan het eerder opdoen van meer specialistische kennis en vaardigheden, dat sluit ook aan bij de behoeften van het werkveld. De ervaringen waren over het algemeen positief, maar de precieze vormgeving van de pilots verschilde per opleiding. Er is in de onderzoeken niet gekeken naar het effect van de leeftijdsspecialisaties op de instroom van studenten in de opleiding.

De leden van de NSC-fractie lezen dat het kabinet op dit moment wacht op de resultaten van een onderzoek naar hoeveel aankomende studenten eventueel geïnteresseerd zijn in het volgen van een gespecialiseerde opleiding met een smallere bevoegdheid. Klopt het dat deze resultaten een rol gaan spelen in de besluitvorming over of er wel of geen wettelijke basis voor nieuwe opleidingen zal komen? Zo ja, hoe groot moet de interesse zijn om al dan niet tot nieuwe wetgeving over te gaan?

Dit onderzoek is uitgevoerd door Kompas en is inmiddels afgerond en bijgevoegd bij deze beantwoording. De resultaten van dit onderzoek onder studiekeziers laten zien dat een kleine groep aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet te kiezen voor de bestaande brede opleiding, maar waarschijnlijk wel of zeker wel voor de nieuwe gespecialiseerde opleiding. Het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen. Ook blijkt dat er studiekeziers zijn die aangeven waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding te volgen, maar ook waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Het gaat daarbij om 10,2% van de havo-scholieren, 5,5% van de vwo-scholieren en 8,4% van de mbo 4-studenten.

Het is nu niet met zekerheid te zeggen hoe groot de daadwerkelijk instroom in de nieuwe gespecialiseerde opleidingen zal zijn. Wij willen er alles aan doen om de interesse in het beroep van leraar en het volgen van de lerarenopleiding te verhogen. Eén van de maatregelen die daaraan bijdraagt is het mogelijk maken van gespecialiseerde opleidingen waarin studenten zich vanaf de start kunnen richten op de gekozen leeftijdsgroep.

Een gedifferentieerde pabo zou als gevolg hebben dat naast een «brede bevoegdheid» er ook een «smalle bevoegdheid» komt. De leden van de NSC-fractie merken daarbij op dat de studielast in beide gevallen hetzelfde blijft en dat vertegenwoordigers van de beroepsgroep hier vraagtekens bij zetten, net als deze leden. Hoe beoordelen deze bewinds-

²⁵ ResearchNed (2018), Specialisatiemogelijkheden in lerarenopleidingen. ResearchNed (2021), Evaluatie van de pilots gespecialiseerde pabo-opleidingen. ECBO (2022), Tweede evaluatie pabo pilots uitgebreide specialisaties jonge kind en oudere kind.

personen dat het behalen van een smalle bevoegdheid eenzelfde studielast zou vereisen als het behalen van een brede bevoegdheid?

De bestaande brede opleiding en de toekomstige gespecialiseerde opleidingen hebben een gelijke studieduur en studielast. Studenten aan de gespecialiseerde opleidingen verwerven vanwege het belang van de doorlopende leerlijn zowel (op hoofdlijnen) de kennis die betrekking heeft op de ontwikkeling van kinderen gedurende de gehele basisschool, als de meer diepgaande en specialistische kennis over de gekozen leeftijdsgroep en de bekwaamheid om aan deze leeftijdsgroep les te geven. Binnen de opleiding voor het jonge kind is daarbij ook aandacht voor de voorschoolse periode en binnen de opleiding voor het oudere kind voor de overgang naar het voortgezet onderwijs.

De leden van de NSC-fractie merken tot slot op dat, zoals in de beslisnota te lezen valt, het CDHO twijfels heeft over de doelmatigheid van de voorgestelde nieuwe pabo-opleidingen, omdat de huidige brede opleiding al voorziet in de arbeidsmarktbehoefte en dat er dus een risico is dat instellingen geen goedkeuring krijgen mochten zij een aanvraag indienen voor het opstarten van een gedifferentieerde opleiding. Kunnen de bewindspersonen hier een reactie op geven?

De criteria voor het starten van een nieuwe opleiding staan beschreven in de Regeling macrodoelmatig opleidingsaanbod hoger onderwijs 2023²⁶. Samenvattend komt het erop neer dat de betreffende instelling de arbeidsmarktbehoefte dient aan te tonen en te onderbouwen. Ook moet worden onderbouwd dat er binnen het bestaande opleidingsaanbod ruimte is voor de nieuwe opleiding, wat de noodzaak is om een nieuwe opleiding te starten en waarom het aanbieden van die nieuwe opleiding past bij het profiel van de betreffende instelling. De regeling biedt ruimte voor een clusteraanvraag van samenwerkende instellingen, die een gezamenlijke inhoudelijke toets faciliteert. Op basis van de hierboven beschreven elementen adviseert de CDHO de Minister. De Minister beslist vervolgens alles overwegend op basis van het concrete aanvraagdossier inclusief onderbouwing. Op de uitkomst daarvan kan in deze fase niet vooruit worden gelopen.

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met enige verbazing kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief. In een brief vol ingebouwde onzekerheden en zonder enige deugdelijke analyse of rationale proberen de bewindspersonen achteraf een politiek besluit te onderbouwen, dat moeilijk te onderbouwen is. Zonder in te gaan op de probleemstelling en daaruit logisch volgende oplossingen. Deze leden hebben grote vraagtekens bij de probleemanalyse, de proportionaliteit van het voorstel en de onderliggende rationale. De leden van de D66-fractie merken op dat de bewindspersonen allerlei voorzichtige bewoordingen gebruiken, zoals «mogelijke oorzaken» voor een weinig diverse instroom en de breedte van de opleiding die «mogelijk afschrikt». Als zij zo weinig zekerheid hebben over de oorzaken, waarom dan toch zo'n ingrijpende wijziging? Deze leden missen een heldere probleemanalyse, gevolg door een oplossing en een bijpassende rationale. De onderwijsgeschiedenis leert dat ingrijpende wijzigingen stevig onderbouwd moeten worden met een deugdelijke probleemanalyse. Zijn de bewindspersonen het daarmee eens en vinden zij dat dit hier het geval is? Deze leden lezen echter geen enkele onderbouwing noch rationale voor de voorliggende wijziging. Welk exact

²⁶ De regeling macrodoelmatig opleidingsaanbod hoger onderwijs 2023 en de toelichting daarop is te raadplegen via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0048105>

beleidsdoel heeft het kabinet voor ogen? Welk onderzoek of evaluatie heeft de Minister om te constateren dat het huidige specialisatiemodel niet voldoende werkt? Welk onderzoek heeft het kabinet om aan te tonen dat dit dé maatregel is om een meer diverse instroom te realiseren? Welke rationale heeft de Minister om niet in te zetten op meer proportionele maatregelen, zoals bijvoorbeeld de bekendheid van het huidige specialisatiemodel?

Het lerarentekort in het (primair) onderwijs is groot. Hoewel de instroom in de pabo dit jaar met ongeveer 3% stijgt, neemt de komende jaren het aantal afgestudeerden aan de pabo af. Bovendien neemt de diversiteit van leraren voor de klas en in de pabo af. Het aantrekken van een zo groot en divers mogelijke groep voor het beroep van leraar is van belang om het tekort tegen te gaan en om te zorgen voor rolmodellen voor alle leerlingen. Wij willen er alles aan doen om de lerarenopleiding voor een nieuwe en meer diverse groep studenten aantrekkelijk te maken.

Uit onderzoek van Qompas blijkt in hoeverre we met deze gespecialiseerde opleiding scholieren of studenten zouden kunnen aanspreken die hebben aangegeven niet geïnteresseerd te zijn in de opleiding zoals deze er nu uit ziet. Er is een groep respondenten die aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding te volgen en waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Deze groep beschouwen we als de potentiële extra studenten die de nieuwe opleiding kan aantrekken, het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen. Hierbij geldt dat het omzetten van een uitgesproken intentie in een daadwerkelijke inschrijving en start van de opleiding nog van vele verschillende factoren afhankelijk is.

Wij willen het mogelijk maken voor instellingen om ervoor te kiezen een gespecialiseerde opleiding in te richten en daarmee een aanvullende groep potentiële studenten voor het vak van leraar te werven, ook als dit een kleine groep is. Hiermee geven wij zowel uitvoering aan de motie De Kort c.s. als de afspraken die zijn gemaakt in het hoofdlijnenakkoord en regeerprogramma.

Deze leden lezen in de brief dat de Minister stelt dat het verdiepen van de leeftijdsprofilering binnen de pabo een positieve ontwikkeling is, maar dat het onvoldoende leidt tot het verhogen en verbreden van de instroom. Zij vragen welke doelstellingen er gekoppeld zijn aan het verdiepen van de leeftijdsprofilering en wanneer die behaald zouden moeten zijn. Zij vragen bovendien welke evaluatie heeft aangetoond dat de instroom momenteel onvoldoende is toegenomen naar aanleiding van de leeftijdsprofilering, en wat dan wél «voldoende» is.

Al geruime tijd, in ieder geval vanaf 2013, wordt door pabo's, al dan niet in specifieke pilots, gewerkt aan de vormgeving en versterking van de leeftijdsspecialisaties binnen de opleiding. In 2018, 2021 en 2022²⁷ is over de evaluatie van deze ontwikkeling en de specifieke pilots gerapporteerd.

²⁷ ResearchNed (2018), Specialisatiemogelijkheden in lerarenopleidingen. ResearchNed (2021), Evaluatie van de pilots gespecialiseerde pabo-opleidingen. ECBO (2022), Tweede evaluatie pabo pilots uitgebreide specialisaties jonge kind en oudere kind.

Uit deze evaluaties blijkt onder andere dat de leeftijdsspecialisatie bijdraagt aan het eerder opdoen van meer specialistische kennis en vaardigheden, dat sluit ook aan bij de behoeften van het werkveld. De ervaringen waren over het algemeen positief, maar de precieze vormgeving van de pilots verschilde per opleiding. Na invoering van de bijzondere nadere vooropleidingseisen voor de pabo in 2015 is de instroom aanvankelijk fors gedaald, om vervolgens in de periode tot en met 2020 jaarlijks te stijgen. Vanaf 2021 is de instroom gestabiliseerd tot eenzelfde niveau als voor 2015. De instroom van de pabo stijgt dit studiejaar waarschijnlijk met 3%, maar de gewenste stijging in de instroom is uitgebleven, ook gedurende de afgelopen jaren waarin de leeftijdsspecialisaties binnen de opleiding verder zijn vormgegeven. Het directe effect van de pilots met leeftijdsspecialisaties op de instroom van studenten is niet onderzocht.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister van mening is dat «voor mannen geldt dat zij zich over het algemeen meer aangetrokken voelen tot het geven van onderwijs aan de bovenbouw». Zij vragen of de Minister deze claim kan onderbouwen. Slaait dit op de 1,3 procentpunt uit het onderzoek van Qompas uit 2018? De leden vragen hoeveel mensen deze stijging van 1,3 procentpunt in absolute aantallen zouden zijn. De leden merken op dat de Minister spreekt over «een kleine extra groep». Hoe groot is deze groep precies en acht de Minister het proportioneel om ondoelmatige opleidingen toe te voegen aan het stelsel voor «een kleine extra groep»? Bovendien lezen deze leden in het onderzoek van Qompas uit 2018 dat «de aparte analyse voor mannen en vrouwen laat zien dat specialisatie bij zowel mannen als vrouwen geen effect heeft op de intentie om leraar in het po te worden» (p. 24). Hoe reflecteert de Minister hierop? Bovendien laat onderzoek zien dat nieuwe, smalle, opleidingen juist ook bestaande opleidingen kunnen kannibaliseren. Welke toename in leraren verwacht het kabinet concreet, met inachtneming van deze kannibalisatie?

In het meest recente onderzoek van Qompas, dat bijgevoegd is bij deze beantwoording, is aan respondenten gevraagd aan welke doelgroep zij, na het afronden van de lerarenopleiding basisonderwijs, het liefst willen werken. 70,4% van de bevroegde mannelijke havo-scholieren geeft aan waarschijnlijk of zeker het liefst met oudere kinderen (in het onderzoek groep 5 t/m 8) te willen werken. Dit geldt ook voor 75,1% van de mannelijke vwo-scholieren en 66% van de mannelijke mbo-studenten. De groep die aangeeft met het jonge kind (in het onderzoek groep 1 t/m 4) te willen werken, is aanzienlijk kleiner. Het gaat om 12,8% van de mannelijke havo-scholieren, 7,1% van de vwo-scholieren en 12,7% van de mbo-studenten. De resterende groep respondenten geeft aan zowel met het jonge als met het oudere kind te willen werken of dit nog niet te weten.

Uit dit recente onderzoek van Qompas, blijkt dat er een groep respondenten is die aangeeft waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding, maar ook waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Dit is de groep die nu voor de bestaande brede opleiding kiest, maar later mogelijk voor een gespecialiseerde opleiding kiest. Het gaat daarbij om 10,2% van de havo-scholieren, 5,5% van de vwo-scholieren en 8,4% van de mbo 4-studenten.

Het onderzoek bevat ook resultaten waaruit blijkt in hoeverre we met deze gespecialiseerde opleiding scholieren of studenten zouden kunnen aanspreken die hebben aangegeven niet geïnteresseerd te zijn in de opleiding zoals deze er nu uit ziet. Er is een groep respondenten die

aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding te volgen en waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Deze groep beschouwen we als de potentiële extra studenten die de nieuwe opleiding kan aantrekken, het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen.

We willen alles op alles zetten om nieuwe doelgroepen te enthousiasmeren voor de lerarenopleiding voor het basisonderwijs, dus ook als dit een kleine groep betreft.

De leden van de D66-fractie merken op dat uit de beslisnota bij de brief blijkt dat zowel de CDHO en de NVAO geen voorstander zijn van het voorstel. Het CDHO twijfelt of de kabinetsplannen door een macrodoelmatigheidstoets komen. Is de Minister bereid om vooraf aan het CDHO-advies te vragen op het gebied van macrodoelmatigheid, alvorens een intensief juridisch traject te starten waarna de nieuwe opleidingen mogelijk niet door de macrodoelmatigheidstoets komen? Hoe reflecteert de Minister op het standpunt van de CDHO dat smalle opleidingen niet door de macrodoelmatigheidstoets komen?

De criteria voor het starten van een nieuwe opleiding staan beschreven in de Regeling macrodoelmatig opleidingsaanbod hoger onderwijs 2023²⁸. Samenvattend komt het erop neer dat de betreffende instelling de arbeidsmarktbehoefte dient aan te tonen en te onderbouwen. Ook moet worden onderbouwd dat er binnen het bestaande opleidingsaanbod ruimte is voor de nieuwe opleiding, wat de noodzaak is om een nieuwe opleiding te starten en waarom het aanbieden van die nieuwe opleiding past bij het profiel van de betreffende instelling. De regeling biedt ruimte voor een clusteraanvraag van samenwerkende instellingen, die een gezamenlijke inhoudelijke toets faciliteert. Op basis van de hierboven beschreven elementen adviseert de CDHO de Minister. De Minister beslist vervolgens alles overwegend op basis van het concrete aanvraagdossier inclusief onderbouwing. Op de uitkomst daarvan kan in deze fase niet vooruit worden gelopen.

De leden van de D66-fractie hebben vragen bij de proportionaliteit van de voorgestelde maatregelen. Zij denken dat de energie beter is besteed aan maatregelen waarvan er tenminste enigszins is aangetoond dat het effect heeft op het aantal leraren voor de klas. Zo noemen (potentiële) leraren bijvoorbeeld het salaris, de werkdruk en het gebrek aan doorgroeimogelijkheden. Kan de Minister een op onderzoek gebaseerde top tien geven van redenen waarom afzonderlijk mannen en vrouwen toch geen leraar willen worden? Welke alternatieve maatregelen zijn volgens de Minister denkbaar om hierop in te spelen?

Deze vraag is in het recente Kompas-onderzoek, dat bijgevoegd is bij deze beantwoording, voorgelegd aan de bevraagde havo- en vwo-scholieren en mbo 4-studenten. In alle groepen is salaris de meest genoemde reden om niet voor het beroep leraar te kiezen. Een kanttekening hierbij is dat uit

²⁸ De regeling macrodoelmatig opleidingsaanbod hoger onderwijs 2023 en de toelichting daarop is te raadplegen via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0048105>

een eerder vignettenonderzoek van Qompas in 2018²⁹ bleek dat scholieren het salaris van leerkrachten in het basisonderwijs onderschatten. Geen passend beroep en de hoge werkdruk zijn naast salaris in alle groepen de meest genoemde redenen om niet voor het beroep leraar te kiezen. De top 10 redenen om niet voor het beroep van leraar te kiezen per opleidingsniveau staan hieronder per groep beschreven.

Havo-scholieren:

1. Salaris
2. Ik denk dat het beroep leraar niet bij me past
3. Hoge werkdruk
4. De opleiding spreekt me niet aan
5. Status van het lerarenberoep
6. Zwaar beroep
7. Mijn eigen ervaring als leerling in het onderwijs
8. Carrièreperspectief
9. Ik wil niet met kinderen werken
10. Ik wil wel met kinderen werken, maar niet in het onderwijs

Vwo-scholieren:

1. Salaris
2. Ik denk dat het beroep leraar niet bij me past
3. Hoge werkdruk
4. Carrièreperspectief
5. De opleiding spreekt me niet aan
6. Weinig intellectuele uitdaging
7. Status van het lerarenberoep
8. Zwaar beroep
9. Ik wil wel met kinderen werken, maar niet in het onderwijs
10. Ik wil niet met kinderen werken

Mbo 4-studenten:

1. Salaris
2. Hoge werkdruk
3. De opleiding spreekt me niet aan
4. Ik denk dat het beroep leraar niet bij me past
5. Zwaar beroep
6. Hoge toelatingseisen voor de opleiding
7. Status van het lerarenberoep
8. Carrièreperspectief
9. Ik wil wel met kinderen werken, maar niet in het onderwijs
10. Ik wil niet met kinderen werken

Onder de mbo 4-studenten noemen mannen vaker het (gebrek aan) carrièreperspectief en niet met kinderen willen werken als reden om niet voor het lerarenberoep te kiezen dan vrouwen. Vrouwen noemen vaker de hoge toelatingseisen voor de opleiding als reden om niet voor het lerarenberoep te kiezen dan mannen.

We nemen maatregelen om aan verschillende van bovengenoemde redenen om niet voor het beroep te kiezen iets te veranderen. Zo is er eerder al fors geïnvesteerd in het verhogen van het salaris voor leraren. Afgelopen januari is de campagne «Werken met de toekomst» van start gegaan. Het doel is om te laten zien dat het onderwijs dé plek is waar je het verschil kunt maken in de levens van kinderen, jongeren en (jong)volwassenen. En zo potentiële zij-instromers en studiekeziers enthousiast te maken voor een baan in het basis- en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. De campagne moet er ook aan bijdragen

²⁹ Qompas (2018), Optimale inrichting van lerarenopleidingen.

dat er een realistisch beeld ontstaat over het salaris van een leraar. In de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL) worden o.a. de ontwikkelpaden voor leraren uitgewerkt zodat het carrièreperspectief voor leraren duidelijker wordt.

Tot slot vragen de leden van de D66-fractie in hoeverre het voorstel steun heeft bij de onderwijssector. Zij merken op dat AOb, CNV, AVS, PO-Raad, VH en LOBO allemaal tegen het voorstel zijn. Hoe reflecteert de Minister hierop? Denkt de Minister dat het zinvol is om een voorstel door te voeren waar niemand voor is? De leden merken bovendien op dat de Minister in het vorig schriftelijk overleg over dit onderwerp stelt: «We vinden het van groot belang om de beroepsgroep actief te betrekken in dit traject.». Hoe zijn leraren betrokken geweest bij de hoofdlijnenbrief? Vindt de Minister het nog steeds van groot belang om de beroepsgroep actief te betrekken, en zo ja, wat doet het kabinet met de (terecht) bijzonder negatieve reactie van de AOb op de hoofdlijnenbrief?

In aanloop naar de hoofdlijnenbrief is meermaals gesproken met vertegenwoordigers van de beroepsgroep. Zoals beschreven in de brief, hebben zij hun zorgen geuit over dit wetsvoorstel, bijvoorbeeld over de verminderde flexibele inzetbaarheid van leraren met een smalle bevoegdheid. Wij begrijpen de zorgen van de beroepsgroep, maar zijn ervan overtuigd dat we alles op alles moeten zetten om een zo groot mogelijke groep voor het lerarenberoep aan te spreken. De afgelopen jaren is daar al heel veel aan gedaan, maar het is niet genoeg. Daarom willen wij ook buiten de gebaande paden kijken. Net als een meerderheid van uw Kamer³⁰ zien wij kansen met dit wetsvoorstel. Juist omdat een vertegenwoordiging van de beroepsgroep niet positief is over opleidingen die opleiden tot een smalle bevoegdheid, vinden wij het extra van belang om hen goed te betrekken en een plan uit te werken dat voor alle betrokken partijen zo goed mogelijk werkbaar is.

Inbreng van de leden van de BBB-fractie

De leden van de BBB-fractie hebben kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief wetsvoorstel differentiatie pabo. De leden hebben hier enkele vragen en opmerkingen over. Een lid van de BBB-fractie was eerder medeondertekenaar van een motie die om de splitsing vroeg. Deze leden zijn voor het aantrekken van een zo divers mogelijke groep om het lerarentekort tegen te gaan en om te zorgen voor rolmodellen voor alle leerlingen. Eén van de mogelijke oorzaken voor de te kleine instroom is het imago van het lerarenberoep en de opleiding. Voor mannen geldt dat zij zich over het algemeen meer aangetrokken voelen tot het geven van onderwijs aan de bovenbouw. De huidige breedte van de opleiding schrikt hen mogelijk af. Deze leden zijn dus blij dat er nu werk van wordt gemaakt. De leden van de BBB-fractie hebben vragen bij de voorgestelde uitwerking van het wetsvoorstel en het vervolgtraject. Een overweging in de motie was dat er reeds een wetsvoorstel werd voorbereid om de splitsing van bevoegdheden binnen de pabo mogelijk te maken. De regering werd dan ook verzocht vaart te maken met het wetsvoorstel. De uitwerking in de hoofdlijnenbrief lijkt echter uit te gaan van een heel nieuw traject. Graag ontvangen deze leden hier een reactie op.

In het wetsvoorstel dat eind 2020 tot begin 2021 in internetconsultatie is gebracht, was een aantal fundamentele keuzes nog niet gemaakt. Zo was er nog geen keuze gemaakt over de leeftijdsafbakening tussen de opleidingen voor het jonge en oudere kind. Ook stond in dat wetsvoorstel nog de optie dat er onderscheid kon worden gemaakt in de toelatings-

³⁰ Kamerstukken II 2023/24, 27 923, nr. 473.

eisen voor de nieuwe opleidingen. Op deze aspecten zal het nieuwe wetsvoorstel verschillen ten opzichte van de versie uit 2020. Voor wat betreft de leeftijdsafbakening, kiezen we ervoor om het advies van de landelijke expertisecentra op te volgen, namelijk een brede, overlappende bevoegdheid. Het gaat daarbij om een jonge kind opleiding van groep 1 t/m 5, en een oudere kind opleiding van groep 4 t/m 8, met bijbehorende bevoegdheden. Op deze manier willen wij onder meer aansluiten bij de niet-lineaire ontwikkeling van kinderen. Ook kiezen wij ervoor, zoals ook in de hoofdlijnenbrief beschreven, om geen onderscheid te maken tussen de toelatingseisen voor de verschillende pabo-opleidingen. Het minimum-niveau dat we van aankomend leraren mogen verwachten, mag niet verlaagd worden, zeker niet aangezien de onderwijskwaliteit onder druk staat. Uiteraard zal een deel van het verrichte werk aan het eerdere wetsvoorstel worden gebruikt voor dit nieuwe wetsvoorstel. Daarnaast wordt van het werkveld een actieve bijdrage verwacht. De beroepsgroep zal worden gevraagd om advies uit te brengen over de aanpassing van de bekwaamheidseisen, passend bij de nieuwe situatie. Het is aan de samenwerkende opleidingen om de landelijke kennisbases aan te passen op de nieuwe situatie. Het is aan instellingen om te beslissen of ze van de mogelijkheid gebruik willen maken om gespecialiseerde opleidingen in te richten en daaraan voorafgaand de benodigde processen bij CDHO en NVAO te doorlopen.

Een ander argument voor een splitsing van de pabo is dat naar het idee van de leden van de BBB-fractie kleuters in psychologisch opzicht te vaak benaderd worden als jonge schoolkinderen. Hierbij dan ook de vraag of er in het verdere traject specifieke aandacht kan worden gegeven aan de ontwikkelingsfase van kleuters, bijvoorbeeld door de Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) te betrekken.

Ik acht het van belang om te borgen dat alle leraren, ook toekomstige leraren met een smallere bevoegdheid opgeleid aan een gespecialiseerde opleiding, zicht houden op de ontwikkeling van kinderen in de gehele basisschoolleeftijd. Tegelijkertijd verwerven leraren met een smallere bevoegdheid tijdens hun gespecialiseerde opleiding meer diepgaande kennis van de ontwikkeling van kinderen binnen de gekozen leeftijds-groep. De landelijke expertisecentra voor het jonge kind en voor het po-vo hebben daarbij het voorstel gedaan om te werken met overlappende bevoegdheden. Voor het lesgeven aan het jonge kind voor de groepen 1 t/m 5 en voor het lesgeven aan het oudere kind voor de groepen 4 t/m 8. Ten opzichte van de opleiding voor het oudere kind onderscheidt de opleiding voor het jonge kind zich dus met een lesbevoegdheid voor de groepen 1 t/m 3 en de aandacht voor de voorschoolse periode. Mijn verwachting is dat daarmee de specifieke aandacht voor de ontwikkelingsfase van het kind in de kleuterleeftijd voldoende is geborgd.

Het is de taak van de beroepsgroep om een advies uit te brengen over de inhoud van de bekwaamheidseisen van leraren met een smallere bevoegdheid voor het lesgeven aan het jonge of oudere kind. Onderdeel van dit proces is dat daarbij ook werkgevers, lerarenopleidingen/ lerarenopleiders en andere belanghebbenden, waaronder vertegenwoordigers van ouders en leerlingen, worden betrokken. Over het voorstel voor aanpassing van de bekwaamheidseisen neemt de Staatssecretaris vervolgens een besluit dat daarna aan de Kamer zal worden voorgelegd met de vraag om het vast te stellen. Op basis van deze bekwaamheidseisen herijken lerarenopleidingen waar nodig de landelijke kennis-bases. Per opleiding worden daarna de eindtermen en de inhoud van het curriculum van de gespecialiseerde opleidingen vormgegeven.

Tot slot vragen de leden van de BBB-fractie of de aanbevelingen uit het door ResearchNed uitgevoerde onderzoek «Meer Meesters» kunnen worden meegenomen bij de verdere uitwerking.

Het onderzoek van ResearchNed uit 2021³¹ naar de wijze waarop een meer diverse instroom in opleiding en beroep kan worden bevorderd bevat een aantal aanbevelingen. Voor elk van deze aanbevelingen is ook de primaire actor benoemd die dus een leidende rol heeft in het opvolgen en aanjagen van de aanbeveling; als actoren zijn voornamelijk de opleidingen en schoolbesturen genoemd. Aanbevelingen waaraan de overheid als primaire actor bijdraagt zijn: 1. het bevorderen van een realistisch, divers en sekseneutraal beeld van de opleiding en het beroep; 2. het zorgen voor *peers* en rolmodellen voor zowel mannen als andere minderheidsgroepen tijdens opleiding en werk; 3. geen dominante focus op het aantrekken van mannen: motiveren van mannen en vrouwen van diverse achtergronden voor het onderwijs, stereotypen en clichés in perspectief plaatsen en het maatschappelijk belang van de functie als leerkracht basisonderwijs benadrukken. Deze worden ook betrokken in het mogelijk maken van gespecialiseerde opleidingen.

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de hoofdlijnen-brief en hebben hierover nog enkele vragen. Deze leden constateren dat in het veld flinke bezwaren leven ten aanzien van het voorstel om de pabo te splitsen. Deze bezwaren zijn deels principieel en deels praktisch van aard. De principiële bezwaren gaan onder andere over dat het belangrijk is dat de leraar zich bewust is van de gehele ontwikkeling van een kind tussen vier en twaalf jaar en hierover kennis heeft. Praktische bezwaren zien onder andere op het feit dat het kan leiden tot minder mobiliteit, kleinere contracten, mogelijke problemen bij vervanging, het feit dat studenten tijdens de opleiding of tijdens hun werkzame leven erachter kunnen komen dat ze toch liever een andere leeftijdsgroep lesgeven, de kosten, en het feit dat er al mogelijkheden bestaan om je als leraar of student te specialiseren. Deze leden vragen of de Minister deze bezwaren herkent en deelt, en of hij op deze bezwaren afzonderlijk wil reageren. Ook vragen deze leden welke verwachte voordelen de Minister hier tegenover zet en of hij deze verwachte voordelen wil onderbouwen.

In aanloop naar de hoofdlijnenbrief is meermaals gesproken met vertegenwoordigers van de beroepsgroep. Zoals beschreven in de brief, hebben zij hun zorgen geuit over dit wetsvoorstel, bijvoorbeeld over de verminderde flexibele inzetbaarheid van leraren met een smalle bevoegdheid. Wij begrijpen de zorgen van de beroepsgroep, maar zijn ervan overtuigd dat we alles op alles moeten zetten om een zo groot mogelijke groep voor het lerarenberoep aan te spreken om het tekort tegen te gaan en om te zorgen voor rolmodellen voor alle leerlingen. Wij willen er alles aan doen om de lerarenopleiding voor een nieuwe en meer diverse groep studenten aantrekkelijk te maken. De afgelopen jaren is daar al heel veel aan gedaan, maar het is niet genoeg. Daarom willen wij ook buiten de gebaande paden kijken. Net als een meerderheid van uw Kamer zien wij kansen met dit wetsvoorstel. Juist omdat een vertegenwoordiging van de beroepsgroep niet positief is over opleidingen die opleiden tot een smalle bevoegdheid, vinden wij het extra van belang om hen goed te betrekken en een plan uit te werken dat voor alle betrokken partijen zo goed mogelijk werkbaar is.

³¹ Researchned (2021), Meer Meesters? Routes naar diversiteit voor de klas.

We hebben de interesse van havo- en vwo-scholieren en mbo 4-studenten in de gespecialiseerde opleidingen voor het jonge en oudere kind gemeten in een vignettenonderzoek dat is uitgevoerd door Qompas en dat is bijgevoegd bij deze beantwoording. Uit dit recente onderzoek van Qompas blijkt dat er een groep respondenten is die aangeeft waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding, maar ook waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Dit is de groep die nu voor de bestaande brede opleiding kiest, maar later mogelijk voor een gespecialiseerde opleiding kiest. Het gaat daarbij om 10,2% van de havo-scholieren, 5,5% van de vwo-scholieren en 8,4% van de mbo 4-studenten.

Het onderzoek bevat ook resultaten waaruit blijkt in hoeverre we met deze gespecialiseerde opleiding scholieren of studenten zouden kunnen aanspreken die hebben aangegeven niet geïnteresseerd te zijn in de opleiding zoals deze er nu uit ziet. Er is een groep respondenten die aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding te volgen en waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Deze groep beschouwen we als de potentiële extra studenten die de nieuwe opleiding kan aantrekken, het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen.

Inbreng van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief. Deze leden hechten aan een zorgvuldig traject en zij hebben daarom nog een aantal vragen. De leden van de SGP-fractie vragen hoe de bewindslieden reageren op de kritiek van het onderwijsveld dat het voorstel niet zou bijdragen aan een hogere instroom en een meer diverse populatie. Hoe zijn deze stellingen te verenigen met eerdere onderzoeken die aangaven dat een verdergaande specialisatie volgens een behoorlijk deel van de aspirant-studenten wel een overwegend positief effect zou hebben?

Het recente Qompas onderzoek geeft aan dat er een groep is die aangeeft misschien, waarschijnlijk niet of zeker niet de intentie te hebben om de bestaande brede opleiding te volgen en waarschijnlijk wel of zeker wel de intentie te hebben om de nieuwe gespecialiseerde opleiding te volgen. Deze groep beschouwen we als de potentiële extra studenten die de nieuwe opleiding kan aantrekken, het gaat daarbij om 3,6% van de havo-scholieren, 2,3% van de vwo-scholieren en 4,1% van de mbo 4-studenten. Daarbij moet worden aangetekend dat de groep die aangeeft naar zeker wel te switchen daarbinnen de kleinste groep is (te weten 0,7 procent van de havo-scholieren, 0,2 procent van de vwo-scholieren, en 0,7 procent van de mbo 4-studenten), en het met name gaat om respondenten die aangeven waarschijnlijk wel voor de nieuwe opleiding te kiezen. Op basis van dit onderzoek kunnen vanwege de steekproefgrootte en vele antwoordopties geen uitspraken worden gedaan over eventuele verschillen tussen mannen en vrouwen.

Uit evaluaties in 2018, 2021 en 2022³² van de pilots met leeftijdsspecialisaties blijkt onder andere dat de leeftijdsspecialisatie bijdraagt aan het eerder opdoen van meer specialistische kennis en vaardigheden en dat dat ook aansluit bij de behoeften van het werkveld. Eerder onderzoek van Qompas uit 2018 liet zien dat mannelijke mbo 4-studenten de pabo interessanter vinden wanneer er een specialisatieprogramma is waarmee zij zich kunnen specialiseren in het lesgeven aan kinderen in groep 5 t/m 8, terwijl vrouwelijke mbo 4-studenten meer interesse in de pabo hebben wanneer zij zich kunnen specialiseren in het lesgeven aan kinderen in groep 1 t/m 4. Bij scholieren van de havo en het vwo zijn uit het onderzoek geen significante effecten van een specialisatieprogramma op de intentie om naar de pabo te gaan naar voren gekomen. Belangrijk aandachtspunt is dat in het onderzoek uit 2018 niet is aangegeven tot welke bevoegdheid de gespecialiseerde opleiding leidt (smal of breed), terwijl uit het recente onderzoek blijkt dat een brede of smalle bevoegdheid veel effect sorteert op de intentie om een lerarenopleiding basisonderwijs te willen doen.

De leden van de SGP-fractie zouden graag meer inzicht krijgen in hoeverre het voorstel daadwerkelijk tot en forse beperking van de mobiliteit binnen basisscholen zou leiden. Deze leden constateren dat het al geruime tijd geleden is dat een onderzoek is gedaan naar de mobiliteit van het personeel (Regioplan, 2011). Het onderzoek liet echter nog veel vragen open, onder andere doordat een specifieke focus op het onderscheid tussen kleutergroepen en hogere groepen ontbrak. Kunnen de bewindslieden meer en actueler zicht bieden op de gevolgen voor de mobiliteit en zijn zij bereid te laten onderzoeken in hoeverre leraren daadwerkelijk meerdere keren tijdens hun loopbaan overstappen van kleutergroepen naar hogere groepen?

Door voor een brede, overlappende splitsing tussen de beide gespecialiseerde opleidingen te kiezen, blijft het ook voor leraren met een smalle bevoegdheid mogelijk om in meerdere groepen les te geven, groep 1 t/m 5 voor leraren die bevoegd zijn om les te geven aan het jonge kind en groep 4 t/m 8 voor leraren die een bevoegdheid hebben voor het lesgeven aan het oudere kind. Wij achten het uitvoeren van aanvullend onderzoek naar de mobiliteit van leraren niet noodzakelijk maar daarnaast wel vertragend voor het verder brengen van dit wetsvoorstel.

De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre de bewindslieden op basis van het onderzoek van Qompas uit 2018 en andere onderzoeksgegevens over de voorkeuren van scholieren en studenten de indruk heeft dat het inzetten op verdergaande specialisatie het investeren waard is. Kunnen zij toelichten waarom het onderwijsveld op basis van deze gegevens juist kritisch is over de meerwaarde?

Uit de evaluaties van de pilots met de leeftijdsspecialisaties blijkt dat de ervaringen van deelnemende opleidingen en studenten over het algemeen positief waren, maar de precieze vormgeving van de pilots verschildte per opleiding. Er is in de evaluatieonderzoeken niet gekeken naar het effect van de leeftijdsspecialisaties op de instroom van studenten in de opleiding. Uit het onderzoek van ECBO in 2022 blijkt dat er onder deelnemende opleidingen geen draagvlak is voor een gesplitste opleiding of gesplitste bevoegdheid.

³² ResearchNed (2018), Specialisatiemogelijkheden in lerarenopleidingen. ResearchNed (2021), Evaluatie van de pilots gespecialiseerde pabo-opleidingen. ECBO (2022), Tweede evaluatie pabo pilots uitgebreide specialisaties jonge kind en oudere kind.

Het onderwijsveld uit zich inderdaad kritisch over het wetsvoorstel waarmee wij het voor opleidingsinstituten mogelijk maken om aparte opleidingen voor het jonge en oudere kind die leiden tot smalle bevoegdheden in te richten. Hun kritiek richt zich hoofdzakelijk op de smallere bevoegdheden en de consequenties hiervan. Binnen de bestaande brede opleidingen wordt al vorm en inhoud gegeven aan de leeftijdsspecialisaties.

De leden van de SGP-fractie vragen of de bewindslieden inzichtelijk kunnen maken hoeveel opleidingen de kleuterstage als een verplicht onderdeel hanteren en in hoeverre studenten mogelijkheden om af te wijken. Welke mogelijkheden zien de bewindslieden om reeds binnen het bestaande model, al dan niet vooruitlopend op het voorstel, meer keuzevrijheid voor studenten te bieden.

Als onderdeel van de beantwoording³³ van een eerder schriftelijk overleg in november 2024, hebben wij de Kamer geïnformeerd dat ongeveer de helft van de pabo's geen verplichte kleuterstage heeft. Daarbij is vermeld dat er geen verschil is in instroom van mannen tussen pabo's met verplichte stage in de eerste twee groepen en pabo's zonder. De kleuterstage blijkt volgens de pabo's slechts zelden de aanleiding te zijn voor meesters in opleiding om vroegtijdig met hun studie te stoppen. Aanvullend daarop hechten wij eraan te vermelden dat de bestaande pabo's opleiden tot een brede lesbevoegdheid voor alle groepen van de basisschool, inclusief het jonge kind. Het is aan opleidingen om te borgen dat al haar afgestudeerden voldoen aan de wettelijke bekwaamheidseisen en voldoende toegerust zijn om in alle groepen van de basisschool zelfstandig als leraar te werken.

Hoe kunnen met de instellingen, gelet op de resultaten uit de inventarisatie van Divers voor de klas (juli 2024), afspraken worden gemaakt om waar nodig concreet vooruitgang te boeken?

We willen met een inspanningsverplichting tussen LOBO, bevoegde gezagsorganen (vertegenwoordigers van) schoolbesturen, onderwijsregio's en OCW gaan werken. Er worden acties en aandachtspunten geformuleerd door de sociale partners, die passen bij de verschillende fases in de (studie)loopbaan van een student (instroom, doorstroom, uitstroom, behoud), die een bijdrage kunnen leveren aan de verbetering van diversiteit op lerarenopleidingen en scholen. Het is van belang dat alle spelers (opleidingen, schoolbesturen en onderwijsregio's) een rol krijgen en worden betrokken. Alle inspanningen zijn erop gericht het percentage van 13% te verhogen. Een concreet voorbeeld van zo'n afspraak die gemaakt kan worden, is dat alle lerarenopleidingen en opleidingsscholen werk maken van het studierendement onder (mannelijke) studenten.

Deze optie kan ook op steun rekenen vanuit het veld. De sociale partners onderkennen dat er actie nodig is en willen hier ook verantwoordelijkheid in nemen, maar zien geen heil in een concreet streefcijfer. Op basis van de inspanningsverplichting kan dit jaarlijks in de trendrapportage en in de Kamerbrief lerarenstrategie worden opgenomen.

De leden van de SGP-fractie vragen of de bewindslieden kunnen bevestigen dat ook binnen de voorgestelde splitsing leraren altijd ook kennis moeten hebben van de ontwikkeling van leerlingen tijdens de volledige basisschoolperiode, zodat onder andere de aansluiting

³³ Kamerstukken II 2024/25, 27 923, nr. 496.

voldoende geborgd is en het gesprek over onderwijskwaliteit binnen het team op niveau gevoerd kan worden.

Wij onderschrijven het belang dat leraren zicht hebben op de gehele ontwikkeling van het kind in de basisschoolleeftijd. Ook voor leraren met een smallere bevoegdheid, opgeleid aan een gespecialiseerde opleiding voor het jonge of oudere kind, is het belangrijk dat zij op hoofdlijnen kennis hebben van de ontwikkeling die kinderen binnen de gehele basisschool doormaken. Aanvullend daarop hebben zij meer diepgaande kennis van de ontwikkeling van kinderen binnen de gekozen leeftijds-groep. De verwachting is dat binnen schoolteams leraren met elkaar aanvullende kennis en ervaring, breed of smaller bevoegd, zullen samenwerken.

De leden van de SGP-fractie vragen waarom een nader onderzoek is verricht naar de leeftijdsgrens voor splitsing, terwijl binnen de huidige specialisaties en de brede en bestendige onderwijspraktijk de grens van zeven jaar een duidelijk einde van de kleuterfase markeert. Vinden de bewindslieden ook dat een verhoging van deze grens, het leggen van de cesuur tussen groep 4 en 5, de essentie van het voorstel ondermijnt en begrijpen zij het onbegrip in het onderwijsveld hierover? Gaan zij bij de uitwerking van het voorstel ook het advies van de Onderwijsraad uit 2018 betrekken (Ruim baan voor leraren)?

Onderdeel van de eerdere pilots voor het inrichten van een specialisatie in het jonge of oudere kind was het hanteren van een duidelijk onderscheid. Uit de eerste evaluatie van de pilots in 2021³⁴ blijkt dat opleidingen voor hun specialisatie in het jonge kind groep 3 en 4 meenemen met als doel om zorg te dragen voor een doorgaande lijn en geen breuk te creëren tussen onder- en middenbouw. Uit de tweede evaluatie in 2022³⁵ blijkt dat de meeste pabo's voor het jonge kind de leeftijd van 2–7 jaar hanteren en dat een enkele pabo kiest voor 0–7 of 2–8 jaar. Binnen de pilots oudere kind ligt de focus meestal op de leeftijd van 8–14 jaar. Daarbij werd al aangetekend dat gekozen grenzen tot op bepaalde hoogte arbitrair zijn omdat niet alle kinderen zich op dezelfde manier ontwikkelen. Onderdeel van de internetconsultatie van het eerdere wetsvoorstel in 2021 was de vraag welke leeftijdsgrens zou moeten worden gehanteerd voor het jonge en oudere kind. Uit de reacties op deze vraag blijkt geen directe duidelijke consensus over hoe de leeftijdsafbakening eruit zou moeten zien.

De landelijke expertisecentra voor het Jonge Kind en voor po-vo hebben op ons verzoek een advies opgesteld over de vraag naar een passende leeftijdsafbakening. De expertisecentra adviseren te werken met overlap-pende bevoegdheden. Voor het lesgeven aan het jonge kind voor de groepen 1 t/m 5 en voor het lesgeven aan het oudere kind voor de groepen 4 t/m 8. Onderdeel van de onderbouwing hiervoor is ook hier dat niet alle kinderen zich op dezelfde manier ontwikkelen. Bovendien draagt dit bij aan het zicht van alle leraren op de doorgaande lijn van kinderen in de totale basisschoolleeftijd. Ten opzichte van de opleiding voor het oudere kind onderscheidt de opleiding voor het jonge kind zich met een lesbevoegdheid voor de groepen 1 t/m 3 en de aandacht voor de voorschoolse periode. Onze verwachting is dat daarmee de specifieke aandacht voor de ontwikkelingsfase van het jonge kind in brede zin voldoende is geborgd. Zoals aangekondigd in de hoofdlijnenbrief zoeken we op termijn naar meer verbinding tussen de opleidingen voor kinderopvang en het jonge kind.

³⁴ ResearchNed (2021), Evaluatie van de pilots gespecialiseerde pabo-opleidingen.

³⁵ ECBO (2022), Tweede evaluatie pabo pilots uitgebreide specialisaties jonge kind en oudere kind.

De leden van de SGP-fractie vinden het belangrijk dat het onderwijs in de laagste leeftijdsgroepen voldoende toegesneden is op de specifieke ontwikkelingsfase van kleuters. Deze leden wijzen op de suggestie van de WSK om in een proefproject met een aantal scholen ervaring op te doen met het zogeheten ontwikkelingsvolgend en voorwaardenscheppend onderwijs en de resultaten op kwalitatieve wijze in beeld te brengen. Deze leden vragen of de bewindslieden bereid zijn in gesprek met de WSK te verkennen hoe een dergelijk onderzoeksproject met een groep scholen kan worden uitgevoerd ter ondersteuning van de voorgenomen plannen.

Het is aan de opleidingen om, als onderdeel van zowel de leeftijdsspecialisatie binnen de bestaande opleiding als binnen een eventuele toekomstige gespecialiseerde opleiding, zelf de eindtermen en inhouden van het curriculum vast te stellen. Daarbij baseren opleidingen zich op de wettelijke bekwaamheidseisen en de afspraken die opleidingen samen maken over de landelijke kennisbases. Een onderzoek zoals door de WSK voorgesteld vinden we niet nodig.

De leden van de SGP-fractie vragen welke overwegingen de bewindslieden hebben om af te wijken van de adviezen van de NVAO en het CDHO om juist wel te kiezen voor tracks in plaats van afzonderlijke opleidingen.

In motie De Kort c.s.³⁶ wordt verzocht om, naast de bestaande, brede opleiding, twee nieuwe pabo-opleidingen die leiden tot gespecialiseerde bevoegdheden in te richten. Eerder is het scenario van verschillende tracks binnen één pabo-opleiding verkend. Uitgangspunt daarbij is dat de bekwaamheidseisen en eindtermen voor alle tracks gelijk dienen te zijn. Dit sluit onvoldoende aan bij de doelstelling van het inrichten van gespecialiseerde opleidingen die opleiden tot van elkaar te onderscheiden bevoegdheden op basis van de daarbij behorende bekwaamheidseisen. Het inrichten van losse gespecialiseerde opleidingen biedt bovendien meer ruimte om diepgaande, specialistische kennis over de gekozen doelgroep aan te bieden.

Hoe reageren zij op de conclusie uit de tweede tussenevaluatie van de pilots dat vraagtekens te plaatsen zijn bij de levensvatbaarheid van afzonderlijke opleidingen?

Onderdeel van de tweede tussenevaluatie van de pilots in 2022³⁷ is de aanbeveling dat bij formalisatie van de uitgebreide leeftijdsspecialisaties het van belang is dat deze financieel levensvatbaar zijn en blijven. Met het wetsvoorstel maken we het voor instellingen mogelijk om gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind in te richten. Het is vervolgens aan instellingen om te besluiten al dan niet van die mogelijkheid gebruik te maken. Zoals ook voor andere nieuwe opleidingen geldt is het aannemelijk dat instellingen bij het maken van deze afweging de kosten voor de ontwikkeling en (duurzame) instandhouding van de nieuwe opleiding(en) in ogenschouw zullen nemen. Instellingen die lerarenopleidingen aanbieden werken binnen regionale allianties o.a. samen aan een passend onderwijsaanbod. Wij moedigen instellingen aan om binnen de regionale allianties ook de inrichting van gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind te bespreken zodat het uiteindelijk in elke regio mogelijk wordt om een gespecialiseerde opleiding te volgen.

³⁶ Kamerstukken II 2023/24, 27 923, nr. 473.

³⁷ ECBO (2022), Tweede evaluatie pabo pilots uitgebreide specialisaties jonge kind en oudere kind.

Deze leden vragen de bewindslieden ook in te gaan op het bezwaar van de instellingen dat de wijzigingen tot hoge kosten en veel bureaucratie gaan leiden als het gaat om de toets op doelmatigheid. Welke ondersteuning bieden zij hierbij, inhoudelijk en financieel? Hoe willen zij waarborgen dat het een volwaardige keuze is voor instellingen om wel of geen afzonderlijke opleidingen aan te bieden en dat oneigenlijke concurrentie hierbij niet de drijvende kracht wordt?

Het wetsvoorstel maakt het voor instellingen mogelijk om gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind in te richten. Het is vervolgens aan instellingen om te besluiten al dan niet van die mogelijkheid gebruik te maken. Zoals ook voor andere nieuwe opleidingen geldt is het aannemelijk dat instellingen bij het maken van deze afweging de kosten voor de ontwikkeling en (duurzame) instandhouding van de nieuwe opleiding(en) in ogenschouw zullen nemen. Dat is niet anders bij deze nieuwe opleidingen. Het is op voorhand niet te bepalen welke afwegingen instellingen daarbij maken en wat het effect van de afzonderlijke keuze van de ene instelling op de andere instelling heeft. Instellingen die lerarenopleidingen aanbieden werken binnen regionale allianties o.a. samen aan een passend onderwijsaanbod. Wij moedigen instellingen aan om binnen de regionale allianties ook de inrichting van gespecialiseerde opleidingen voor het jonge of oudere kind te bespreken zodat het uiteindelijk in elke regio mogelijk wordt om een gespecialiseerde opleiding te volgen.

De leden van de SGP-fractie vragen waarom de bewindslieden ten aanzien van kleuters en bovenbouw geen differentiatie in nadere vooropleidingseisen willen toepassen, terwijl de vaardigheden voor deze groepen wezenlijk verschillen. Waarom zien zij in het rapport van de expertisecentra geen aanleiding om dit juist nader te overwegen? Op welke inhoudelijk overwegingen berust bijvoorbeeld de keuze om ten aanzien van rekenen dezelfde eisen toe te passen op de leraar die enkel verantwoordelijk is voor het onderwijs aan kleuters en degenen die in groep 8 geacht wordt het niveau van de onderbouw van het voortgezet onderwijs te bedienen?

Wij delen de mening van de SGP-fractie om onderscheid aan te brengen in vooropleidingseisen tussen de gespecialiseerde opleiding jonge en oude kind niet. De benodigde kennis van leraren is niet één-op-één de kennis die moet worden overgebracht op leerlingen. Vakinhoudelijke bekwaamheid vergt boven de leerstof staan. In het rapport van de expertisecentra staat ook opgenomen dat zowel de leraar jongere kind als oudere kind kennis en inzicht heeft in verschillende domeinen: taal, lezen en schrijven, rekenen-wiskunde, kennis van jezelf en de wereld/ burger-schap, zaakvakken (aardrijkskunde, geschiedenis), natuur en techniek (biologie), handschriftonderwijs. Juist in het hierboven genoemde voorbeeld van rekenen wordt bij het jonge kind (groep 1 t/m 5) een stevige basis gelegd en daarvoor is het van belang dat de leraar kennis heeft van de doorgaande lijn. Ook is het niet wenselijk dat er door differentiatie van de vooropleidingseisen een verschil van niveau ontstaat tussen de verschillende routes, juist nu de onderwijskwaliteit onder druk staat. Dit wordt erkend door de beroepsgroep.

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de hoofdlijnenbrief over het wetsvoorstel differentiatie pabo. Deze leden hebben enkele vragen. De leden van de ChristenUnie-fractie juichen maatregelen toe die bevorderen dat meer mannen ervoor kiezen om meester te worden én om meester te blijven, maar zijn sceptisch over

het plan om de pabo te splitsen. Deze leden kijken dan ook met belangstelling uit naar de resultaten van het onderzoek waaruit moet blijken hoeveel extra studenten de gespecialiseerde opleidingen zouden aantrekken, maar zien ook de bezorgde reacties uit de sector. Zo merkt de sector op dat splitsing van de pabo juist het lerarentekort zou kunnen vergroten. Tevens zou het creëren van gescheiden opleidingsroutes het moeilijker maken voor leraren om zich bewust te zijn van de gehele ontwikkeling van een kind in de basisschoolperiode. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de Minister of uit onderzoek blijkt of deze zorgen terecht zijn en zo ja, hoe de Minister op deze onderzoeken reflecteert. Mocht hier geen onderzoek naar zijn gedaan, is de Minister bereid om deze bezwaren alsnog te onderzoeken?

Het is belangrijk om te blijven benadrukken dat de brede pabo, naast de gespecialiseerde opleidingen, zal blijven bestaan. Met dit wetsvoorstel willen wij een doelgroep interesseren voor de pabo die anders wellicht niet voor de opleiding tot leraar in het basisonderwijs had gekozen. Met het toevoegen van deze optie is de inzet om uiteindelijk meer leraren te werven voor het basisonderwijs. Daarbij is ook onze verwachting dat leraren die bewust hebben gekozen voor het volgen van een gespecialiseerde opleiding, meer werkplezier ervaren omdat zij van begin af aan werken met een doelgroep waar zij affiniteit mee hebben en waarvoor zij zich ook optimaal toegerust voelen.

Wij onderschrijven het belang dat leraren zicht hebben op de gehele ontwikkeling van het kind in de basisschoolleeftijd. Ook voor leraren met een smallere bevoegdheid, opgeleid aan een gespecialiseerde opleiding voor het jonge of oudere kind, is het belangrijk dat zij op hoofdlijnen kennis hebben van de ontwikkeling die kinderen binnen de gehele basisschool doormaken. Aanvullend daarop hebben zij meer diepgaande kennis van de ontwikkeling van kinderen binnen de gekozen leeftijdsgroep. De verwachting is dat binnen schoolteams leraren met elkaar aanvullende kennis en ervaring, breed of smaller bevoegd, zullen samenwerken.

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen in de rapportage «Inventarisatie maatregelen «mannen op de pabo» dat de inzet van peers en rolmodellen alsmede de begeleiding in de inductiefase de twee maatregelen zijn uit het ResearchNed-rapport die het minst worden uitgevoerd. De leden vinden verdere opvolging van deze aanbevelingen van belang. Welke stappen is de Minister van plan op deze punten te zetten?

Wij delen de mening van de ChristenUnie-fractie dat er kansen liggen in de verdere opvolging van de aanbevelingen. De begeleiding in de inductiefase wordt door het LOBO gezien als één van de thema's waar de pabo's vervolgstappen op moeten nemen. Ons Ministerie staat in nauw contact hierover met hen en monitort de ontwikkeling van de concrete stappen. Hier ligt ook een belangrijke rol voor de onderwijsregio's waarbinnen leraren, scholen en lerarenopleidingen elkaar ontmoeten en samenwerken. De Alliantie Divers voor de Klas zoekt dit jaar nadrukkelijk de samenwerking op met de onderwijsregio's om dergelijke thema's, die zich op het snijvlak van opleidingen en schoolbesturen bevinden, te agenderen. Voor de inzet van peers en rolmodellen ligt dat ingewikkelder, omdat voor de meeste pabo's en scholen geldt: mannelijke rolmodellen zijn beperkt aanwezig. Zodra zij de mogelijkheid hebben mannelijke docenten, schoolleiders, medestudenten en mentoren in te zetten, zullen zij dit doen.

Tevens lezen de leden van de ChristenUnie-fractie in de genoemde rapportage dat het opvolgen van de aanbevelingen uit het ResearchNed-rapport niet hebben geleid tot een toename van de instroom en van het studiesucces van mannelijke studenten op de pabo en bevelen verder onderzoek aan. Is de Minister bereid om deze aanbeveling op te volgen en verder onderzoek uit te laten voeren? Zo nee, waarom niet?

We merken dat het thema meer mannen en diversiteit voor de klas goed onder de aandacht is gebracht en breed wordt onderschreven in het onderwijs. We hebben hierop ook verschillende maatregelen lopen, zoals de Alliantie Divers voor de Klas, de gelanceerde OCW campagne leraren, de inspanningsafspraken die gemaakt gaan worden en de specifieke aandacht binnen de onderwijsregio's. Daarnaast hebben we ook veel aandacht voor het vergroten en behouden van de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep. Het kost tijd voordat de effecten van deze maatregelen zijn terug te zien in de cijfers. De Tweede Kamer wordt hier uiteraard over geïnformeerd.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn blij met de vervolgstappen die de Alliantie Divers voor de klas zet om meer mannen voor de klas te krijgen. De leden vragen of er al eens een werkbezoek en/of gesprek heeft plaatsgevonden met de Minister en Staatssecretaris met de Alliantie. Zo nee, zijn ze bereid dat alsnog te doen?

Vanuit ons ministerie is er veelvuldig contact met de Alliantie Divers en is er in het voorjaar een bijeenkomst van het netwerk van de Alliantie Divers waarbij een vertegenwoordiging vanuit het ministerie aanwezig is.

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen tenslotte in de genoemde rapportage dat slechts 10% van de pabo's die mee hebben gedaan aan de rapportage een kwantitatieve doelstelling geeft. Deze leden merken op dat de aangenomen motie van het lid Ceder c.s. de regering oproept om in overleg met onderwijsorganisaties een concreet doel voor te stellen en zien dus dat er voor de Minister nog wel wat werk aan de winkel is. Kan de Minister toezeggen om vóór het zomerreces van 2025 aan de Kamer concrete afspraken en een concreet doel te presenteren? Als hij dat niet kan, vragen de leden de Minister om deze traagheid te verklaren. Het is immers inmiddels bijna een jaar geleden dat de genoemde motie is aangenomen.

Alle inspanningen zijn erop gericht het percentage van 13% mannen in het onderwijs te verhogen. Een procentueel doel afspreken heeft alleen zin wanneer dit haalbaar én maakbaar is.

Berekeningen laten zien dat 30% meesters voor de klas op korte termijn niet haalbaar is. Hiernaast is dit ook in vergelijkend internationaal perspectief onrealistisch, gemiddeld is 16% van de docenten in primair onderwijs van de OESO-landen man. We willen daarom met een inspanningsverplichting tussen LOBO, bevoegde gezagsorganen (vertegenwoordigers van) schoolbesturen, onderwijsregio's en OCW gaan werken. Deze optie kan ook op steun rekenen vanuit het veld. De sociale partners onderkennen dat er op dit dossier actie nodig is en willen hier ook verantwoordelijkheid in nemen, maar zien geen heil in een concreet streefcijfer. Op basis van de inspanningsverplichting kan dit jaarlijks in de trendrapportage en in de Kamerbrief lerarenstrategie worden opgenomen.

Er worden acties en aandachtspunten geformuleerd door de sociale partners, die passen bij de verschillende fases in de (studie)loopbaan van een student (instroom, doorstroom, uitstroom, behoud). Het is van belang

dat alle spelers (opleidingen, schoolbesturen en onderwijsregio's) een rol krijgen en worden betrokken. Concrete voorbeelden van dergelijke afspraken die gemaakt kunnen worden, zijn dat lerarenopleidingen samen met opleidingsscholen werk maken van het verhogen van het studieresultaat van de mannelijke student, dat het beroepsbeeld verbeterd, dat er diversiteit in toetsvormen wordt aangeboden, dat voorlichtingen op middelbare scholen optimaliseren en dat er wordt gewerkt aan een inclusief werkklimaat zowel tijdens de stage als tijdens de inductiefase.